

Kuva: Aimo Huhdanmäki

Ekoetätyön profiileja

Workshop

Sirkka Heinonen (toim.)

VTT/RTE/kirjasto
PL 1800

Ekoetätyön profiileja

Workshop

Sirkka Heinonen (toim.)

VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka
Tutkimusraportti RTE 2205 /02
Espoo 2002

© Sirkka Heinonen
sirkka.heinonen@vtt.fi

Julkaisija: VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka
Kannen kuva: Aimo Huhdanmäki, VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka
"Espoon Säterinmetsän asuinrakennuksia"

Avainsanat ekologia, etätyö, etätyökeskus, kestävä kehitys, tietoyhteiskunta

TIIVISTELMÄ

Ympäristöklusterin KESTY-tutkimusohjelmaan kuuluvan nk. Ekoetätyö-hankkeen (Etätyön ekohallittu käyttöönotto – asumisen, työn ja liikkumisen kaupunkirakenteellisen uusjaon ympäristövaikutukset, nettiosoitte <http://www.vtt.fi/rte/projects/yki4/etatyo.htm>) yhteydessä järjestettiin maaliskuussa 2002 workshop aiheesta "Ekoetätyön profiileja". Tämä raportti sisältää workshopissa esitettyjä alustuksia, työryhmissä tehdyn työskentelyn tuloksia sekä muuta aiheeseen liittyvää pohdintaa.

Ekoetätyön profiileja -workshopin tavoitteena oli profiloida ekoetätyön käsitettä siten, että sen sisältöä voitaisiin valottaa erilaisten työstettyjen tyyppiesimerkkien avulla tietoyhteiskunnassa. Luotujen profiilien tarkoituksena on herättää uusia ajatuksia, luoda eläviä mielikuvia, nähdä innovatiivisia vaihtoehtoja ja synnyttää kriittistä keskustelua etätyön ekohallinnasta.

Työryhmissä työstettiin kolme tehtäväkokonaisuutta. Ensiksi profiloitiin etätyötä työn- teon sijoituspaikan mukaan ja vertailtiin asuntoon sijoittuvaa etätyötä, etätyökeskukseen sijoittuvaa etätyötä ja liikkuvaa etätyötä keskenään sekä kartoitettiin kuhunkin malliin liittyviä etuja, haittoja ja haasteita. Toiseksi profiloitiin etätyöntekijöitä asuin ympäristön mukaan ja keskityttiin urbaanin suurkaupungin, pikkukaupungin ja maaseudun etätyöntekijöiden kuvaan. Kolmanneksi visioitiin ekohallitun ja sen vastakohtana ekohallitsemattoman etätyöntekijän arkea. Lisäksi työstettiin kirjoitettuja "kymmenen käskyn" ohjeistuksia työntekijän, työnantajan ja viranomaisen suuntaan.

Ekoetätyön edistämiseksi on päästävää yleiseltä etätyön edistämiseen tähtäävältä "liturgiatasolta" konkreettiseen ekoetätyön operationalisoimiseen yrityksissä ja julkisella sektorilla. Ekoetätyö-hankkeen tuottamasta suositusvalikoimasta voivat asiasta kiinnostuneet tahot testata, omaksua, kehittää edelleen ja soveltaa itselleen sopivimpia ratkaisuja.

Keywords telework, telework centre, ecology, eco-management, information society

ABSTRACT

The project on "Eco-Managed Telework – environmental impacts of a new deal between housing, work and transportation" (<http://www.vtt.fi/rte/projects/yki4/etatyoeng.htm>) organised a workshop in May 2002 on "Profiles of Eco-Managed Telework". The project belongs to the Research Programme of the Environmental Cluster. This report contains the presentations, workgroup results and other discussions on Profiles of Eco-Managed Telework.

The aim of the workshop on "Profiles of Eco-Managed Telework" was to outline the concept of eco-managed telework so that its meanings and manifestations could be illustrated by some typical examples in the information society. This process was meant to raise new ideas, create vivid images, visualise innovative alternatives and generate critical debate on the possibilities of eco-managed telework.

The workshop was divided into three groups and three thematic issues. First, telework was being profiled as regards its location – whether in homes, telework centres or in a mobile mode. Benefits, drawbacks and challenges were charted for each case. Second, teleworkers were being profiled as regards their living environment – whether they lived in city, small town or in the countryside. The third task was to create a vision of daily life of an eco-managed teleworker as opposed to an "eco-catastrophe" teleworker. Finally a set of "Ten Commandments" for employees, employers and relevant authorities were elaborated.

The results of this workshop are aimed at rising from the "liturgic" level of promoting telework and at striving towards concrete measures for operationalising eco-managed telework – both in the private and public sectors. All the interested parties are invited to test, adopt, further develop and tailor the ideas, recommendations and measures put forward in this report.

ALKUSANAT

Tässä tutkimusraportissa esitetään liikenne- ja viestintäministeriössä 15.3.2002 pidetyn "Ekoetätyön profiileja" -aiheisen workshopin tuloksia. Kyseinen workshop järjestettiin osana ympäristöklusterin KESTY-tutkimusohjelmaan (Kestävä kehitys ja tietoyhteiskunta) kuuluvaa nk. Ekoetätyö-hanketta. Hankkeen koko nimi on "Etätyön ekohallittu käyttöönotto – asumisen, työn ja liikkumisen kaupunkirakenteellisen uusjaon ympäristövaikutukset".

VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikassa suoritettavaan Ekoetätyö-hankkeeseen ovat yhteistyökumppaneina vuosina 2000–2002 osallistuneet Helsingin kaupunki, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Hyvinkään kaupunki, Kajaanin kaupunki, Kouvolan kaupunki, Hämeen liitto, Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta YTV, Toimihenkilöunioni ry ja VR.

Ekoetätyö-hankkeesta ja sen kohdealueista sekä tuotoksista löytyy lisätietoa osoitteesta <http://www.vtt.fi/rte/projects/yki4/etatyo.htm>. Hankkeen projektipäällikkönä toimii VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikassa johtava tutkija Sirkka Heinonen. Projektiryhmässä ovat työskennelleet tutkija Aimo Huhdanmäki, tutkija Saija Niskanen, tutkija Tuomo Kuosa, tutkija Ella Mustakangas sekä johtava tutkija Pekka Lahti VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikasta, joka toimi workshopin puheenjohtajana. Kannen kuva on otettu hankkeen yhdeltä case-alueelta – Espoon Säterinmetsästä vuonna 2001.

Kiitämme lämpimästi kaikkia workshopin työskentelyyn osallistuneita arvokkaasta panoksesta aiheen ideoinnissa ja työstämisessä. Kutsuseminaarina järjestettyyn tilaisuuteen osallistui Ekoetätyö-hankkeen kohdealueiden edustajia sekä muita hankkeen aihepiirin asiantuntijoita niin julkishallinnosta kuin yksityiseltä sektorilta.

Workshopin aineiston julkaiseminen omana tutkimusraporttina täydentää syksyllä 2002 julkaistavaa koko Ekoetätyö-hankkeen loppuraporttia. Tämä workshop-raportti julkaistaan myös sähköisenä versiona hankkeen yllä mainituilla verkkosivuilla. Toivomme, että tästä raportista on hyötyä yhteistyökumppanillemme sekä laajemminkin kaikille aihepiiristä kiinnostuneille tahoille.

Helsingissä 15.8.2002

Sirkka Heinonen

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
ALKUSANAT.....	5
1 JOHDANTO.....	9
2 ESIMERKKEJÄ ETÄTYÖN MONITAHOISUUDESTA	10
2.1 Etätyön ekohallinnan edellytyksistä.....	10
2.2 Kotona tehtävä etätyö – asunto etätyöhön sopivaksi	13
2.3 Toimihenkilöunionin etätyökokeilusta.....	17
3 WORKSHOPIN TAVOITE JA MENETELMÄT	22
4 WORKSHOPIN TEHTÄVÄT JA TULOKSET	25
4.1 Etätyön profilointia etätyön sijoituspaikan mukaan: asuntoon/etätyökeskukseen sijoittuvan ja mobiilin etätyön vertailua	25
4.1.1 Etuja	26
4.1.2 Haittoja.....	27
4.1.3 Haasteita.....	28
4.2 Etätyöntekijän profilointi asuinpaikan mukaan.....	31
4.2.1 Urbanin suurkaupungin etätyöntekijän profilointi	33
4.2.2 Pikkukaupungin etätyöntekijän profilointi	34
4.2.3 Maaseudun etätyöntekijän profilointi	35
4.3 Ekoetätyön visiointia.....	36
4.3.1 Ekokatastrofietätyöntekijän dystopia.....	36
4.3.2 Kuvaus ekohallitun etätyöntekijän päivästä	37
4.3.3 Ekoetätyön kymmenen käskyä työntekijälle	38
4.3.4 Ekoetätyön kymmenen käskyä työnantajalle	40
4.3.5 Ekoetätyön kymmenen käskyä viranomaiselle	42
5 YHTEENVETO JA POHDINTAA.....	44
LÄHDELUETTELO	49

LIITTEET

Liite A: Ekoetätyön profiileja -workshopin työryhmäjako

KUVAT

Kuva 1. Malmön asuntomessujen ilmettä.....	15
Kuva 2. Asuinkerrostalon kellarikerroksen huone Malmön asuntomessuilla	16
Kuva 3. Paritalo ja kellarikerroshuone Kajaanin asuntomessuilla	16
Kuva 4. Kajaanin asuntomessuilta kotona tietotyöskentelyyn soveltuvaksi suunniteltu pientalo.....	17
Kuva 5. Kajaanin asuntomessujen matalaenergiatalo.....	17
Kuva 6. Ekoetätyötä voidaan analysoida 4M-erittelyn avulla	24
Kuva 7. Etätyölle voidaan asunnon sisällä suunnitella työpiste tai sijoittaa etätyö asunnon ulkopuolelle etätyökeskukseen, kirjastoon tai liikkuvaan työskentelymalliin	25
Kuva 8. Liikkuvan etätyön mallissa työ ja liikkuminen yhdistetään.....	30
Kuva 9. Ekoetätyön tekeminen edellyttää työntekijältä viitseliäisyyttä ja aitoa ekologista asennetta	39
Kuva 10. Ekoetätyö edellyttää työnantajalta halua sisällyttää etätyöpolitiikka sekä henkilöstö- että ympäristöstrategioihin sekä kykyä siirtää kontrollijohtamisesta vaativaan luottamusjohtamiseen	41
Kuva 11. Ekoetätyö edellyttää viranomaisilta ja lainsäädännöltä lupaa keilla uudenlaisia konkreettisia instrumentteja ja toimia etätyön suhteen	43

TAULUKOT

Taulukko 1. Sektoreittaisten tulevaisuustilojen kirjoja urbaanin suurkaupungin etätyöntekijän osalta	33
Taulukko 2. Sektoreittaisten tulevaisuustilojen kirjoja pikkukaupungin etätyöntekijän osalta	34
Taulukko 3. Sektoreittaisten tulevaisuustilojen kirjoja maaseudun etätyöntekijän osalta	35
Taulukko 4. Ekoetätyön kymmenen käskyä työntekijälle	38
Taulukko 5. Ekoetätyön kymmenen käskyä työnantajalle	40
Taulukko 6. Ekoetätyön kymmenen käskyä viranomaiselle	42

1 Johdanto

Tämä tutkimusraportti, jossa esitellään tuloksia "Ekoetätyön profiileja" -workshopista, on samalla ympäristöklusterin KESTY-tutkimusohjelmaan kuuluvan Ekoetätyö-hankkeen väliraportti. Hankkeen loppuraportti julkaistaan syksyllä 2002. Tässä johdantoluvussa kuvataan lyhyesti käsillä olevan raportin rakenne.

Raportin luvussa 2 esitellään joitain esimerkkejä etätyön aihepiiristä. Niiden tarkoituksena on viestittää etätyön monitahoisesta luonteesta ja virittää ajatuksia itse profilointiin eli erilaisten etätyön toteutukseen perustuvien profiilien hakuun. Esimerkit noudattavat pääosin workshopin ohjelmassa Ekoetätyö-hankkeen projektiryhmän tutkijoiden pitämiä alustuksia. Ekoetätyö-hankkeen johtava tutkija Sirkka Heinonen on kirjoittanut luvun 2.1. Tutkija Aimo Huhdanmäki on kirjoittanut luvun 2.2 ja tuottanut tekstiä myös lukuun 5. Tutkija Saija Niskanen on kirjoittanut luvun 2.3 ja avustanut lisäksi koko raportin editoinnissa.

Luvussa 3 esitellään workshopin tavoite ja menetelmät. Luku 4 muodostaa tutkimusraportin perusosan ja siinä selostetaan workshopin tehtäviä ja niiden pohjalta saatuja tuloksia. Taulukot ja tulokset ovat muodostuneet nimenomaan workshopissa toteutettujen työryhmätyöskentelyjen avulla. Tätä raporttia varten workshopissa tuotettua aineistoa on lisäksi muokattu ja täydennetty soveltuvin osin. Luvun 4 sisältö on kuitenkin pääosin workshopin osallistujien henkisen pääoman tuotosta. On huomattava, että workshopin aikataulu oli tarkoituksella varsin tiukka. Näin ollen ei pyritty aiheosioiden kattavaan työstämiseen, vaan pikemminkin "kärki-ideoiden" ja mahdollisten heikkojen signaalien esiin nostamiseen pääteemojen yhteydessä sekä aihepiiriä eri näkösuunnista ja eri toimijatahojen ääntä kuunnellen lähestyvään vapaaseen ideointiin.

Luvussa 5 esitetään workshopin yhteenveto ja pohdintaa, joka on sekä workshopin aikana että sen jälkipohdintoissa syntynyttä. Kirjallisuusluetteloon on koottu joitain keskeisiä lähteitä. Liitteessä 1 näkyy luettelo workshopin osallistujista ja projektiryhmästä.

2 Esimerkkejä etätyön monitahoisuudesta

2.1 Etätyön ekohallinnan edellytyksistä

Etätyön monitahoisuus on asia, joka kannattaa huolella pitää mielessä etätyökokeiluja ja -ohjelmia käynnistettäessä. Etätyötä voidaan lähestyä monesta näkökulmasta – esimerkiksi tietoteknisiä, alueellisia, työvoimapolitiittisia, taloudellisia, ympäristöllisiä ja vaikkapa elämänlaadullisia kysymyksiä korostaen. Käytännössä jokin yksittäinen näkökohta on usein nostettu voimakkaasti esiin etätyön edistämishankkeissa. Tällöin on kuitenkin muistettava, että etätyön kosketuspintoja on ainakin kaikkiin edellä mainittuihin sektoreihin. Näin ollen yhteen lähestymistapaan korostuva etätyötoteutus voi tuoda mukanaan yllättäviä vaikutuksia jollain muulla tavalla, mikäli kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ei ole uhrattu ajatuksia. Käytännössä kaikkien aspektien huomioonottaminen ei liene helpolla mahdollista etätyöhankkeissa ja -ohjelmissa. Oleellista on silti tiedostaa etätyön monitahoisuus ja ainakin jollain tasolla tarkastella myös muiden kuin valitun päänäkökulman kytkentöjä.

Etätyön ”kakusta” ympäristöviipale on kyllä herättänyt ruokahalua, mutta siihen ei ole hevin tartuttu eikä paljoa nautittu (Fransman 2002, Heinonen 2002a). Toisin sanoen ympäristönäkökulma ei etätyön alueella ole ollut päätavoitteena, vaan eräänlaisena kestävä kehityksen liturgiaan kuuluvana yleisargumenttina, johon vedoten etätyötä on pyritty edistämään. Etätyön kytkentä ympäristöasioihin on hyvin varhainen ilmiö. Varhaisimmat todelliset ponnistelut ympäristönäkökulman korostamisesta juontavat juurensa 1960-luvulle Yhdysvaltain Kaliforniaan. On myös käytännössä monessa maassa todettu, että pelkästään ympäristösyistä käynnistetty etätyökokeilu ei välttämättä tuota hyvää lopputulosta, mikäli etätyölle ei ole tuotu esiin kokonaisvaltaista perustelua tai etätyön sosio-psykologisia ulottuvuuksia ei ole tiedostettu tai otettu riittävästi huomioon.

Ekoetätyö-hankkeen argumentti on, että etätyötä tulee edistää ekohallitussa muodossa. Etätyön ekohallinta merkitsee sitä, että riippumatta siitä, mikä lähestymistapa on etätyön edistämiseksi otettu päätavoitteeksi, etätyön toteutumismuodot pyritään tekemään mahdollisimman ympäristöystävällisiksi ja kestävä kehityksen mukaisiksi. Toisin sanoen etätyön toteuttaminen tapahtuu tällöin tietoisesti ekohallitusti. Ekohallitun etätyön määritelmä yleisellä tasolla on seuraava:

Ekohallittu etätyö merkitsee etätyön systemaattista toteuttamista mahdollisimman ympäristöystävällisessä muodossa.

Ekohallitun etätyön tarkempaa erittelyä ja kriteeristöä esitellään Ekoetätyö-hankkeen loppuraportissa. Tämän raportin luvussa 4.3 esitellyt ekoetätyön ”kymmenen käskyä” johdattavat etätyön esiintymiseen ekohallitussa muodossa. Etätyön ekohallinta merkitsee tiettyjä yleisiä peruseriaatteita ja tavoitteita, mutta erilaisia ratkaisuja erilaisissa toteutusmuodoissa riippuen käytettävissä olevista vaihtoehdoista ja resursseista. Esi-

merkiksi maaseudulla asuvaa etätyöntekijää, jonka ulottuvilla ei ole toimivaa joukkoliikennejärjestelmää, on turha syyllistää henkilöauton käytöstä niinä päivinä, jolloin varsinaiselle työpaikalle on menoa.

Seuraavassa on tuotu esiin muutamia kommentteja ja näkökulmia Ekoetätyön profiileja -workshopin yleistä virittäytymistä sekä työryhmätyöskentelyä varten.

Soneran Tietoyhteiskuntayksikössä tutkimusjohtajana toimiva Marja-Liisa Viherä oli estynyt toisen tilaisuuden johdosta osallistumasta workshoppiin, mutta hänen virtuaalinen kommenttinsa Sitran Kärkiverkoston kolumniin "Onko etätyö ekologista?" (Heinonen 2002) esitettiin osallistujille:

"Etätyö on eittämättä ekologista, mikäli se vähentää tai ainakin tasoittaa työmatkojen ruuhkia. Näen etätyön/joustotyön ekologisuutta edistävänä myös sen, että viettäessään enemmän aikaa asuinyhteisönsä läheisyydessä, työntekijä myös käyttää tämän yhteisön palveluja. Näin yhteiskuntarakenne saattaa pysyä monipuolisempana ja taas seurannaisvaikutuksena vähentää muidenkin matkoja ostoskeskuksiin jne.

Mutta miten suhtautua sellaiseen etätyöhön, joka lisää lentomatkoja, hotelleissa yöpymisiä, jne. etätyöpaikan ja työpaikan pitkien etäisyyksien tähden? Entä miten käy lähiyhteisön, jos osaavat henkilöt tekevät asiantuntijatyön tosi etäältä omasta yhteisöstään? Tällöin pitäisi ilmeisesti vastavuoroisesti olla toisen paikan etätyöntekijöitä tässä yhteisössä? Ehkä tämä lisää ihmisten vapautta toimia, mutta lisääkö se ekologisuutta?"

Viherän kommentissa tulee selvästi esiin etätyön mahdollisuudet liikenteen ja ruuhkaisuuden vähentämiseen työmatkaliikkumisen jäädessä pois etätyöpäivinä. Toisaalta hän kiinnittää huomiota aiheellisesti siihen duubioon, joka on ekologisesta näkökulmasta syntynyt etätyön myötä tapahtuneesta asuinpaikan valinnanvapauden vahvistumisesta. Toisin sanoen: jos kerran etätyö mahdollistaa asuinpaikan sijainnin entistä kauemmaksi työpaikasta, niin työmatka pitenee ja saatetaan jopa siirtyä junan käytöstä lentokoneeseen. Kuitenkaan tehdyissä kyselyissä ei ole havaittu merkittävää "muuttoaaltoa" pelkästään etätyömahdollisuuden pohjalta. Laskettaessa työmatkaliikenteestä aiheutuvia haittoja on oleellista tarkastella kertyviä ajoneuvokilometrejä. Ympäristön kannalta suotuisaa olisi luonnollisesti se, että asuinpaikan muuton jälkeen työmatkan mahdollisesti pidennettyä työpaikalla käydään vain sen verran, että ajokilometrejä kokonaisuudessa ei kerry enempää kuin aiemmassa työmatkaliikkumisessa. Toinen tärkeä Viherän esiin nostama ja toistaiseksi vain vähäiselle huomiolle asia on etätyöntekijän anti omalle asuinympäristölleen.¹ Tässä suhteessa anti voi olla positiivista lähipalvelujen käytön ja ympäristöstä huolenpidon lisäksi myös alueen elävöittämisen ja turvallisuuden kannalta.

Suomen ensimmäisen etätyötä koskevan väitöskirjan tekijä Juhani Pekkola (2002) puolusti väitöstutkimustaan workshoppia edeltävällä viikolla.² Tutkimuksessaan hän on havainnut, että toimihenkilöt tekevät työtään yleisestikin ikään kuin etätyönä. Teknologia ja työn vastuullisuus lisäävät työaikaan ja -paikkaan liittyvää joustoa. Erityistä hyö-

¹ Tämä teema on esillä LYYLI-tutkimusohjelman yhteenveto-raportissa (Halme & Kalanoja 2002, 34) ja ansaitsisi pikaisesti oman tutkimushankkeen käynnistämisen.

² Väitöskirja oli myös ensimmäinen suomenkielinen väitös Svenska handelshögskolanissa.

tyä etätyöstä Pekkolan mukaan on alemmille toimihenkilöille ja heistä etenkin naisille. Etätyön avulla he voivat paremmin hallita ajankäyttöään ja osallistua menestyksellisesti työelämän verkostoihin. Tämä on merkittävä mahdollisuus nykytilanteessa, jossa esimerkiksi YTV:n kyselytutkimuksen mukaan tyypillinen etätyöntekijä pääkaupunkiseudulla on nuori, hyvin toimeentuleva nuori mies.

Ruotsissa asuvat etätyön tutkijat Walter ja Hilikka Paavonen kertoivat Pekkolan väitöstilaisuuden jälkeen Ruotsin etätyöhankkeista ja kommentoivat Ekoetätyö-hanketta seuraavasti³:

"Mobiilin etätyön mallissa etätyön laskemista työaikaan voisi käyttää kannustimena laitosten/virastojen hajasijoitustilanteissa, joissa työntekijät eivät ole halukkaita muuttamaan hajasijoituskohteeseen eivätkä halua pendelöidäkään pitkää työmatkaa."

"Mobiili etätyö istuu etenkin aluepoliittisesti edistettävään etätyöhön."

Lisäksi he nostivat esiin kysymyksen, otetaanko ekoetätyön analyysissä käsiteltäväksi myös ict-varustuksen elektromagneettiset vaikutukset. Tämä kysymys ei varsinaisesti kuulu Ekoetätyö-hankkeen piiriin, mutta sinällään se on relevantti etätyötä laajemminkin koskeva "kipupiste". Toisin sanoen etätyöntekijät ovat yleensä hyvin pitkälle tietoteknisten varusteiden parissa työskenteleviä tietotyöläisiä. Minimivarustuksena monella etätyöntekijällä on pc ja kännykkä. Siten etätyöntekijöiden samoin kuin kaikkien it-laitteita paljon käyttävien tietotyöntekijöiden eli "heavy usereiden" kohdalla voi työtapa olla terveydellinen riskitekijä, mikäli elektromagneettisella kuormituksella havaitaan tulevaisuudessa kytkentöjä sairauksiin.

Joensuun yliopiston ympäristöpolitiikan professori Pertti Rannikko (2001) raottaa ovea "etätyöyhteiskuntaan" viime vuonna pidetyssä Ekoelämäkerta-seminaarissa seuraavasti:

"Uusi tietotekniikka on avannut jo nyt mahdollisuudet etätyöyhteiskuntaan, jossa ympäristörasitusta voitaisiin merkittävästi vähentää, koska esimerkiksi työmatkaliikenteen tarve vähenisi. Haluavatko ihmiset tosiaan tehdä etätyötä vai voittaako sittenkin ajatus vapaa-ajasta erillisestä työpaikasta, vaikka tekniikka onkin luonut oivalliset mahdollisuudet hoitaa melkein kaikki kuviteltavissa olevat modernit työtehtävät vaikkapa kesäasunnolta käsin? Pystyvätkö työnantajat hyväksymään etätyöläisiä, joiden ajankäyttöä ei voi normaaliin tapaan valvoa?"

Rannikon kommentissa on esillä kaksi keskeistä sosiaalista kynnystä, jotka usein ovat osoittautuneet liian korkeiksi etätyön edistymisen kannalta. Ensinnäkin etätyön mukaan tuoma joustavuus on toisessa vaakakupissa, kun toisessa painaa monella halu pitää työelämä ja vapaa-aika tarkasti erillään, etenkin stressin ehkäisemiseksi. Toiseksi etätyön joustavuus ja vapaus, jotka ovat valtteja työntekijän näkökulmasta, ovat puolestaan monelle työnantajalle musta aukko. Vanhakantaisen valvonnan tarve on edelleen jarruna etätyölle. Etätyöntekijän valvonta perustuu kuitenkin yhtäältä luottamukseen ja toisaalta suoritusten – ei ajankäytön tai läsnäolon – seurantaan.

³ Walter ja Hilikka Paavonen ovat ansiokkaasti avustaneet Ekoetätyö –hanketta Ruotsia koskevien etätyötietojen saamisessa. Ruotsin esimerkkejä käsitellään Ekoetätyö –hankkeen loppuraportissa.

2.2 Kotona tehtävä etätyö – asunto etätyöhön sopivaksi

Etätyö ymmärretään usein väärin pelkästään kotona – työntekijän asunnossa – tehtäväksi työksi. Suuri osa etätyöstä tällä hetkellä niin Suomessa kuin muissa maissa tehdäänkin kotona, mutta koti on vain yksi vaihtoehtoinen etätyön sijoituspaikka. Muita etätyön sijoituspaikkoja ovat etätyökeskus, satelliittitoimisto, tietotupa, työtori, asiakasyritys, kirjasto, liikennevälineet, asemat jne. Kotiin sijoittuva etätyö sisältää omat erityiset haasteensa.

Kotona tehtävä etätyö vaatii kunnollisen työtilan. Asunnossa on oltava riittävästi tilaa ja sen on sovellettava työntekoon. Asunto ei lähtökohtaisesti sovellu välttämättä kovin hyvin työntekoon. Vaikka tilaa asunnossa olisikin, huoneiston tilajako usein estää hyvän, työntekoon soveltuvan työtilan rakentamisen. Huonejakoa ei ole helppo muuttaa, vaikka huoneiden väliset seinät eivät olisikaan kantavia rakenteita, sillä huoneiden seinissä on usein sähkö- tai ilmastointitekniisiä rakenteita. Muutokset huonejaossa edellyttävät suuria muutoksia koko asunnossa. Työtilan sähkö- ja teletekniset tarpeet ovat vaativampia kuin tavallisessa asuinhuoneessa.

Kerrostaloasunnot on Suomessa pitkään rakennettu yleispätevyyttä tavoitellen. Asunnot on tehty yleismaailmallisina pidettyihin asumistoimintoihin pohjautuen erilaisille keski-vertoaasukkaille. Erilaistuvien elämäntapojen ja elämäntyylien myötä asukasryhmätkään eivät ole asumistarpeiltaan yhdenmukaisia. Yhteiskunnallisten ja teknisten muutosten myötä myös työnteon ja asumisen raja on alkanut hämärtyä, mikä on tuonut mukanaan uudentyyppisiä tarpeita asunnolle. Sekä asuntojen suunnittelussa että tuotannossa on entistä enemmän kysymys varautumisesta ja mahdollisuuksien aukipitamisestä tulevaisuudelle, jossa asumisen tiloihin kohdistuvat toiveet ovat entistä monipuolisempia ja eriyntyneempiä, vaikeampia ennustaa ja jatkuvasti muuttuvia. Kaikkiin näihin muutos-paineisiin onärkevä yrkiä vastaamaan muunneltavilla asumisratkaisuuilla.

Asuntoon liittyviä ratkaisuja on etsitty muun muassa avoimen rakentamisen konseptista, jota on tutkittu Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla (Tarpio & Tiuri 2001). Tutkimuksen lähtökohtana on ollut elämäntapojen erilaistuminen ja asumisvaatimusten monipuolistuminen. Nämä lähtökohdat edellyttävät asiakaslähtöisempää lähestymistapaa asuntorakentamiseen. Etätyö on eräs näistä erilaistuvista elämäntavoista. Niinpä avoimen rakentamisen konseptissa esiin tulleet suositukset soveltuvat hyvin etsittäessä ratkaisuja etätyön järjestämiseksi asunnossa.

Avoimen rakentamisen konsepti tukee asunnon muuntamista etätyöhön sopivaksi.

Avoimen rakentamisen ideana on ollut rakentamisen toimintaedellytysten parantaminen vauhdittamalla muunneltavien komponenttirakentamiseen perustuvien sisärakennusmenetelmien kehittämistä ja tuotteistamista. Työssä on tuotettu sisärakentamismalleja sisältöiden toteuttamiseen liittyville tuotteille ja järjestelmille. Yksilöllisempiä ratkaisuja saadaan, kun rakennus jaetaan nykyistä muunneltavimpiin sisärakennusosiin ja kiinteisiin pitkäaikaisempiin osiin. Tavoitteena on, että asunnon sisäosat toteutetaan vasta siinä vaiheessa, kun tulevan asukkaan toiveet ovat selvillä. Pyrkimyksenä on lisätä asunnon käytön aikaisia muuntelumahdollisuuksia, jolloin käyttökelpoisuus säilyy parem-

min toimintojen muuttuessa. Asukkaiden muutokset ja perheen elinkaari tulee paremmin otettua huomioon.

Asunnon perustekniikka lämpö, vesi, sähkö ja tietoliikenne (LVST) rajoittaa asunnon muuta suunnittelua. Putkia ja johtoja risteilee sekä kantavien että ei-kantavien rakenteiden läpi. Avoimen rakentamisen periaatteiden mukaan sähkö- ja telejärjestelmän primäärilinjat kulkisivat huoneiston reunoilla. Järjestelmän muunnettavuutta voitaisiin parantaa myös pikaliitoksilla, lattiaan upotettavilla tai seinään kytkettävillä sähkö/telepistokkeilla, lista-asennuksilla, pinta-asennuksilla, yhteen liitettävillä moduuleilla, langattomilla järjestelmillä tai kosketinkiskojärjestelmillä. Sähköjärjestelmää voitaisiin muuttaa niin, että käytettäisiin pienjännitettä. Näin ollen 220 voltin jännitteen rinnalle voitaisiin ottaa käyttöön pienjännitejärjestelmä, jota voi turvallisesti muokata itse asennettavaksi. Asukas voisi tehdä muutoksia reititykseen ja pienjännitejärjestelmän teho riittäisi valaistuksen ja elektroniikan tarpeisiin. Pienjännitteeseen perustuvia komponentteja on jo saatavilla muun muassa veneisiin ja matkailuautoihin. Langattomat järjestelmät ovat yleistyneet, mutta asumisessa tarvittavan sähköenergian siirtoon ei kuitenkaan ole nähtävissä muuta keinoa kuin sähköjohdot.

Asukkaan tulisi voida muuttaa asunnon huonejakoa seinien paikkaa ja aukotusta muuttamalla. Siirtämistä varten osien ja rakenteiden tulisi olla irrotettavissa ehyinä, siirrettävissä osina ja uudelleen pystytettävissä seiniksi uuteen paikkaan. Yhteensovittaminen lvst-osien kanssa on tärkeää erityisesti silloin, kun sähkö- ja telejohdotuksia ja ilmanvaihto-kanavia integroidaan seinien sisään. Integrointi voidaan tehdä joko jättämällä tyhjää tilaa johdotuksille ja putkituksille tai rakentamalla nämä kiinteinä elementteinä valmiiksi, jolloin liitoskohdissa käytetään pistoliittimiä.

Siirtyminen avoimen rakentamisen konseptiin tukee joustavuutta asuntojen tilaratkaisuihin, mikä on usein yhtenä edellytyksenä kotiin sijoittuvan etätönnön onnistumiselle. Ekoetätyö-hankkeen yhtenä kohdealueena on ollut Säterinmetsän asuinalue Espoossa (ks. kuva 7). Siellä asuntojen rakentamista leimaa monimuotoisuus. Asukkaat ovat varsin vapaasti voineet suunnitella asuntonsa omia asumistarpeitaan ja toiveitaan vastaviksi. Työtilojen sijoittumiseen asuntoon on olemassa useita vaihtoehtoisia ratkaisuja. Säterinmetsän rakennuksissa ikkunalliset ullakko- ja kellaritilat ovat muutettavissa työtiloiksi. Muutos edellyttää kuitenkin asemakaavan muutosta, mikä on oma prosessinsa.

Mikäli halutaan etätöypiste kodin piiriin, mutta silti säilyttää selkeä jako työn ja vapaa-ajan välillä, on uudenmallinen työtila-asunto varteenotettava ratkaisu. Sosiaalisesti suositeltavin malli etätöypisteen sijoittamiseksi asunnon yhteyteen lieneekin työtila-asunnoissa. Työtila-asunnoissa asunnon yhteydessä on omalla sisäänkäynnillä erillinen työhuone tai työtila. Viime aikoina on herännyt kiinnostusta työtila-asuntoja kohtaan ja ne ovat menneet hyvin kaupaksi. Varsinkin nuorista perheistä pääkaupunkiseudulla moni haluaisi tehdä osan viikosta etätöytä. Tällöin lastenhoitoa voisi lomittaa ja rytmittää helpommin työnteon kanssa.⁴ Erillisessä työtilassa he voisivat rauhassa keskittyä töihin (Salmela 2002a).⁵ Työtila-asunnot elävöittävät lisäksi koko lähiympäristöään. Lähiöille ne voisivat antaa kaivatun "piristysruiskeen".

---

⁴ Aina on syytä muistuttaa, että etätö ei ole lastenhoidon korvike, mutta se helpottaa lastenhoidon järjestelyjä.

⁵ Helsingissä työtila-asuntoja rakennetaan muun muassa Vuosaareen ja Arabianrantaan.

Esimerkkejä asuntojen työtiloista Malmön ja Kajaanin asuntomessualueilta

Malmössä järjestettiin kesällä 2001 asuntomessut Bo01, jolla oli myös vuoden eurooppalaisten asuntomessujen status. Asuntomessualue sijaitsi noin 1,5 km päässä Malmön keskustasta entisellä satama-alueella, paikallisessa Länsisatamassa Juutinrauman rannalla. Asuntomessualueutta oli kehitetty keskiaikaisen kaupungin mittakaavan mukaan. Aluetta ympäröi "muuri", kerrostalojen rivistö, tuulista merta vasten. Muuten talot olivat kaksi-kolmikerroksisia. Talojen läheisyydessä oli kapeita kujia ja aukioita. Taloissa oli isoja parvekkeita ja suuria ikkunoita. Kerrostalojen lisäksi alueella oli kaksi- tai kolmikerroksisia rivitaloja, pieniä pihoja, mutta myös julkista tilaa. Autot oli sijoitettu maan alle. Ekologisuus oli näidenkin messujen teemana kuten niin monessa muussakin on ollut. Konkreettisesti ekologisuutta edusti meriveden lämmön ja tuulivoiman hyödyntäminen, auto-osuuskunnat ja ennen kaikkea alueen sijainti lähellä Malmön keskustaa.

Kuva: Aimo Huuhajaroki

Kuva 1. Malmön asuntomessujen ilmettä.

Etätyötä oli huomioitu ainakin muutamassa alueen huoneistossa rakenteellisin ratkaisuin. Esimerkiksi kuvassa 2 on sijoitettu kerrostalon alimman asuinkerroksen asuntoon kellarikerroksen huone. Se voisi toisaalta olla varastotilana mutta aivan hyvin myös esimerkiksi työtilana. Valo tulee hyvin alas työhuoneeseen ylemmästä kerroksesta rapukäytävää pitkin (kuva 2).

Kuva 2. Asuinkerrostalon kellarikerroksen huone Malmön asuntomessuilla

Kajaanin asuntomessuilla kesällä 2001 esiteltiin kellarityötilaa, joka näkyy kuvissa 3. Malmön esimerkkiin verrattuna Kajaanissa osoitetut työtilat olivat kellarimaisempia, ikkunoista huolimatta tilat olivat hämäreitä. Varsinaisen asuinkerroksen alapuolella tai yläpuolella olevan ylimääräisen rakennusoikeuden käyttö on suomalaisessa rakentamistavassa edullista, koska tällaista tilaa ei lasketa varsinaiseksi rakennusoikeudeksi. Tämä mahdollistaa muuten jo täyteen rakennetulla tontilla olevan rakennuksen lisärakentamista.

Kuva 3. Paritalo ja kellarikerroshuone Kajaanin asuntomessuilla.

Kajaanin asuntomessuilla Onnelan alueella oli myös pientalo, joka oli alunperin suunniteltu ja rakennettu sopivaksi kotona työskentelyyn sekä tilallisesti että tietoteknisin ratkaisuin.

Kuva 4. Kajaanin asuntomessuilta kotona tietotyöskentelyyn soveltuvaksi suunniteltu pientalo.

Kajaanin asuntomessuilla oli myös matalaenergiatalo, jossa oli muun muassa ikkunat melko pieniä ja keskitettyinä rakennuksen kulmiin. Sisätilaratkaisuihin ei kuitenkaan ollut mitenkään erityisesti kotona työskentelyyn soveltuvia ratkaisuja. Mikäli talo olisi suunniteltu sekä energiataloutta että etätyömahdollisuuksia asunnossa silmälläpitäen, voitaisiin sitä luonnehtia ”ekoetätyötaloksi”.

Kuva 5. Kajaanin asuntomessujen matalaenergiatalo.

2.3 Toimihenkilöunionin etätyökokeilusta

Toimihenkilöunioni (www.toimihenkilouioni.fi) kokeili etätyötä ja sen soveltuvuutta työtehtäviin oman henkilöstönsä parissa vuoden 2001 lopulta kesään 2002. Kokeilu toteutettiin yhteistyössä Ekoetätyö-hankkeen kanssa ja kokeilun tuloksia analysoidaan, raportoidaan ja työstetään edelleen valtakunnallisen työelämän kehittämisohjelmaan kuuluvan Etätyö-TYKE-hankkeen yhteydessä (Heinonen & Niskanen 2002, ks. myös Kaipainen 2002 ja Salmela 2002e).⁶

Kokeilun taustaa

Toimihenkilöunionin etätyökokeiluun osallistui 10 henkilöä, joita pyydettiin vastaamaan kokeilun alussa taustakyselyyn, kokeilun lopussa loppukyselyyn sekä kokeilun aikana täyttämään joka kuukaudelta matkapäiväkirjaa etätyöpäivän (vain yksi etätyöpäivä/vko) sekä sitä seuraavan normaalin työpäivän osalta. Matkapäiväkirjassa kirjattiin ylös kaikki tehdyt matkat kyseisiltä päiviltä.

Kyselyyn vastanneista oli kuudella etätyöntekijällä yksi auto perheen vakituudessa käytössä, kahdella kaksi ja yhdellä ei yhtään. Tarkasteltaessa kulkutapaa työhön ja työmatkan kestoa nousi esille, että yhdellä vastaajalla oli huomattavan pitkä työmatka yhteen suuntaan, 1 h 30 min. Etätyön avulla voitiin vaikuttaa tähän myönteisesti, kun joka päivä ei tarvinnut matkustaa pääkonttorille. Vastaajista kahdeksan teki etätyötä yhden päivän viikossa ja yksi 2-3 kertaa kuukaudessa. Erillisessä työhuoneessa teki etätyötä suurin osa kokeiluun osallistujista. Muina työnteon paikkoina oli mainittu makuuhuoneessa oleva työpiste, kirjastoja keittiön yhteydessä oleva ruokailutila.

Etätyöpäivänä kahden henkilön perheessä jokin perheenjäsen on tarvinnut henkilöautokuljetusta, toisella säännöllisesti päivähoitoon ja lääkäriin ja toisella satunnaisesti työhön ja harrastuksiin. Kysyttäessä kiinnostusta muuttaa asuinpaikka kauemmas työpäikasta, mikäli etätyömahdollisuus säilyisi jatkossakin, kaksi oli valmiita tähän muutokseen. Kaikkien muiden osalta vastaus oli kielteinen. Tiedusteltaessa halukkuutta etätyön tekemiseen mahdollisessa kakkosasunnossa tai kesämökillä kuusi vastaajaa oli halukkaita siihen ja kolme ei. Kieltävään vastaukseen annettiin perusteluiksi halu erottaa työ ja vapaa-aika. Loma-asunnon työnteon puitteita ei myöskään pidetty hyvinä.

Osana Toimihenkilöunionin toimistossa käynnistettyä etätyökokeilua päätettiin testata ja kehittää videoneuvottelujen käyttöä aluetoimistojen ja Ruoholahdessa sijaitsevan pääkonttorin välisessä kommunikoinnissa. Turun ja Oulun aluetoimistot otettiin testi-toimistoiksi, joiden kanssa työskentelyä kokeiltiin ja arvioitiin kehittämistarpeiden selville saamiseksi. Kokeilun tavoitteena oli terveys-, turvallisuus- ja tehokkuussyistä kehittää käytäntöjä, joilla tieto- ja viestintätekniikkaa hyväksikäyttäen pystytään vähentämään matkustusta ja tehostamaan ajankäyttöä.

---

⁶ Etätyö-TYKE on lyhenne VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikassa käynnissä olevan (2002-2003) valtakunnallisen työelämän kehittämisohjelmaan kuuluvan hankkeen koko nimestä "Etätyö työssä jaksamisen ja työssä viihtymisen välineenä".

Etätyöstä odotettuja omakohtaisia hyötyjä

Etätyöpäivään kohdistui suuria odotuksia: Etätyö koettiin tehokkuutta nostavana, kun ulkopuolelta tulevat katkokset työn tekemisessä vähenevät. Selvästi on nähtävissä myös etätyön tekijöiden tarve osoittaa, että etätyö on varmasti tehokasta.

Alkukyselyn vastausten perusteella odotettiin omalle kohdalle tulevia hyötyjä seuraavasti. Työ- ja keskittymisrauha tuli esiin useimmissa vastauksissa. Muita mainittuja hyötyjä olivat työajan käytön tehostaminen, työkuorman väheneminen, parempi jaksaminen, kun matkat jäävät pois, joustava ajankäyttö, parempi mahdollisuus keskittyä kirjallisen materiaalin lukemiseen ja parempi mahdollisuus pitkäjänteiseen työhön. Myös laajempiin kokonaisuuksiin voi keskittyä keskeytyksettä. Kun pitkät työmatkat jäävät pois, kokonaiskuormittavuus vähenee. Etätyöpäivien aamutoimet jäävät myös vähemmälle. Etätyön teko vähentää stressiä ja tuottaa huomattavaa hyötyä henkisen pääoman ylläpidossa. Viikoittainen työajan suunnittelumahdollisuus paranee ja omassa rauhassa tehdyn työn tuloksellisuus paranee. Työmatkojen jäädessä pois työpäivä lyhenee ja jaksaminen paranee. Vaihtelua pidettiin myös virkistävänä.

Lisäksi havaittiin, että 1-2 etäpäivää viikossa voisi olla hyvä ratkaisuvaihtoehto osaaikaeläkkeelle siirtymiselle. Ikääntyessä pitkät työmatkat vievät voimia.

Kotona tehtävässä etätyössä korostuvat hyödyt työntekijälle

Kysyttäessä mitä hyötyjä nähtiin suurimpina kotiin sijoittuvassa etätyössä verrattuna etätyökeskukseen sijoittuvaan etätyöskentelyyn, saatiin vastaukseksi seuraavia: täydellinen työrauha, ajansäästö, turha kotoa siirtyminen jää pois, riippumattomuus ja itsenäisyys, mahdollisuus käyttää vapaa-ajan vaatteita, täydellinen riippumattomuus muista henkilöistä.

Etätyökeskuksessa tehtävässä etätyössä korostuvat hyödyt työntekijälle

Kysyttäessä päinvastoin eli mitkä hyödyt nähtiin suurempina etätyökeskukseen sijoittuvassa etätyössä verrattuna kotiin sijoittuvaan etätyöhön saatiin vastaukseksi seuraavaa: Etätyöpiste tarjoaa toimistopalvelut monipuolisesti. Mahdollinen muiden tuki. Etätyöpisteessä voi olla myös ergonomisempi työympäristö. Ympäristön vaihdos mahdollistaa sen, että työ- ja vapaa-aika ei niin helposti sekoitu keskenään.⁷

Mielipiteitä liikkuvasta etätyöstä

Liikkuvan etätyön mallista, keskittyen erityisesti junissa tehtävään työhön, kaikki vastaajat näkivät olevan hyötyä organisaatiolle. Viisi yhdeksästä ei kuitenkaan nähnyt junissa olevan riittäviä edellytyksiä tehdä etätyötä. He toivoivat junissa kiinnitettävän enemmän huomiota seuraaviin asioihin: Työrauha puuttuu ainakin ”loositomissa” junissa, joten siihen tulisi kiinnittää huomiota. Liikkuvan etätyön tekijöille pitäisi mahdollistaa omat työpöydät, istumapaikat tai jopa erilliset etätyövaunut. GSM-kuuluvuutta tulisi parantaa ja sähköpistokkeita pitäisi lisätä. Lähijunassa ei ole kovin paljon edellytyksiä työn tekemiseen, on esimerkiksi vaikea puhua puhelimesta tai sijoittaa kannetta-

⁷ Toimihenkilöunionin etätyökokeilussa harkittiin yhtenä mahdollisuutena etätyökeskuksessa työskentelyn testaamista, mitä ei kuitenkaan tässä vaiheessa toteutettu.

3 Workshopin tavoite ja menetelmät

"Ekoetätyön profiileja" -workshopin tavoitteena oli profiloida ekoetätyön käsitettä siten, että sen sisältöä voitaisiin valottaa ja hahmottaa erilaisten työstettyjen tyyppiesimerkkien avulla. Workshopin tavoitteena oli tehdä tämä erilaisten tehtävien kokeilevan toteutuksen kautta. Workshopin tavoitteena oli lisäksi testata joidenkin tulevaisuudentutkimuksessa käytettyjen menetelmien soveltuvuutta asetettuun profilointityöhön. Workshopin ja siellä luotujen ekoetätyön profiilien perimmäisenä tarkoituksena oli herättää uusia ajatuksia, luoda eläviä mielikuvia, nähdä innovatiivisia vaihtoehtoja ja synnyttää kriittistä keskustelua etätyön ekohallinnasta.

Workshopissa oli työryhmille annettu työstettäväksi kolme teema- ja tehtäväkokonaisuutta. Workshopin tavoitteena oli ensiksi profiloida etätyötä työnteon sijoituspaikan mukaan. Työryhmien tehtävänä oli vertailla asuntoon sijoittuvaa etätyötä, etätyökeskukseen sijoittuvaa etätyötä ja mobiilia eli liikkuvaa etätyötä keskenään. Vertailussa pyrittiin hakemaan niitä etuja, haittoja ja haasteita, joita liittyy kuhunkin etätyön sijoitumismuotoon. Menetelmänä tässä ensimmäisessä tehtäväkokonaisuudessa käytettiin perinteistä aivoriihi-ideointia, jossa eri sijoituspaikkaan perustuvan etätyön luonnehdinnat – edut, haitat, haasteet – kirjattiin ylös. Aikatähtäin ei luodannut tulevaisuuteen, vaan keskittyi nykytilan *state-of-the-art* -analyysiin.

Toiseksi workshopin tavoitteena oli hahmotella etätyöntekijän profilointia tämän asuinpaikan mukaan. Tässä aikatahtain suunnattiin tulevaisuuteen 5–10 vuoden päähän ja haettiin tyyppillistä etätyöntekijän profiilia asuinpaikan mukaan. Tämän tehtävän ratkaisemiseksi käytettiin työryhmätyöskentelyssä menetelmänä kompaktisti ja valikoivasti soveltaen tulevaisuudentutkimuksessa jo varhain kehitettyä nk. FAR-menetelmää (Rhyne 1981; Seppälä 1983), jota voidaan tulkita lähinnä yhdeksi ryhmätyöhön soveltuvaan luovan työn tekniikaksi. Menetelmää on aiemmin sovellettu muun muassa kaupunkien mahdollisten tulevaisuuksien kuvaamiseen. Menetelmän käytön painopiste on mahdollisten tulevaisuuden tilojen ja skenaarioiden luomisessa.⁸

FAR-menetelmä on luonteeltaan kokonaisvaltainen, metodinen, intuitiivinen ja kvalitatiivinen. Menetelmässä käsitellään kaikkia sektoreita rinnakkain ja kiinnitetään huomiota niiden välisiin riippuvuussuhteisiin. FAR-menetelmässä ei kuvata tulevaisuutta rahallisilla suureilla tai todennäköisyyksillä ilmaistuna, vaan tulevaisuuden tiloina, joiden yksityiskohtainen kuvaaminen jää osallistujien mielikuvituksen ja intuition varaan (Seppälä 1983, 10). Menetelmä arvioi laadullisten, eksogeenisten muuttujien luonnetta.⁹ FAR-menetelmän nimi (*Field Anomaly Relaxation*) viittaa siihen, että menetelmässä on keskeistä sisäisesti ristiriitaisten tulevaisuuden tilojen systemaattinen karsinta. Menetelmän työvaiheet voidaan ryhmittää seuraavasti: tulevaisuuksien hahmottaminen, tulevaisuustaulukon rakentaminen, skenaarioiden kokoaminen ja sisäisesti ristiriidattomien tulevaisuuden tilojen luonti. Kierroksia voi olla useampia kuin kaksi. Aluksi hahmotellaan ja ideoidaan mahdollisia tulevaisuuksia. Aikajänne on yleensä välillä 5-25 vuotta. Seuraavassa vaiheessa luodaan mahdollisten tulevaisuuden tilojen taulukko, jota

⁸ Menetelmä ei sovellu aivan yhtä hyvin todennäköisten ja toivottavien tilojen ja skenaarioiden rakentamiseen.

⁹ FAR-menetelmän on kehittänyt kalifornialainen konsulttitoimisto jo 1960-luvun lopussa.

kutsutaan tulevaisuustaulukoksi ja joka on jo sinänsä tärkeä tulevaisuuden tutkimuksen tulos. Siinä esitetään tiiviissä muodossa monia näkemyksiä tulevaisuudesta. Taulukossa on useita sektoreita, joille kullekin on määritelty esimerkiksi kolme mahdollista tulevaisuuden tilaa. Seuraavaksi kustakin sektorista valitaan yksi tila.¹⁰

Kutakin sektoria kohti määritellään useita vaihtoehtoisia tiloja. Ne ovat siinä mielessä toisensa poissulkevia, että jos yksi tila toteutuu tulevaisuudessa, mikään muu tila ei voi toteutua tämän sektorin kohdalla. Sektoreille voidaan määrittää esimerkiksi pessimistinen, todennäköinen ja optimistinen tila tai minimi-, todennäköinen – ja maksimitila. Näitä jaotteluja ei kuitenkaan tarkoitus soveltaa jokaiseen tutkimuskohteeseen. Tiloille voidaan sitten antaa havainnolliset nimet. Kolmannessa vaiheessa eliminoidaan kaikki sisäisesti ristiriitaiset tilat, jolloin jäljelle jää joukko mahdollisia tulevaisuuden tiloja. Niiden toteutuminen ei silti välttämättä ole todennäköistä tai toivottavaa.

Tätä FAR-menetelmää on vahvasti mukaellen sovellettu luvussa 4.2. esitellyn workshopin tehtävän suorittamisessa (etätyöntekijän profilointi asuinpaikan mukaan luvuissa 4.2.1, 4.2.2 ja 4.2.3). Workshopissa täytettiin kutakin sektoria (henkilötausta, asuminen, työ, liikkuminen jne) kohden erilaisia luonnehdintoja tulevaisuuden tiloista eri asuinpaikkavaihtoehdoissa (suurkaupunki, pikku kaupunki, maaseutu). Lopuksi valittiin profiiliksi se kokonaistulevaisuudentila, joka muodostui valittujen tilojen muodostamasta polusta. Polku ei ole kronologinen eikä hierarkkinen. Valitut osatilat olivat tyypilliseksi tulevaisuudessa noin 5-10 vuoden välillä tapahtuviksi arvioituja. Kaikkien tuli olla mahdollisia nykytietämyksen valossa arvioituja.

"Ekoetätyön profiileja" -workshopissa kolmas tehtäväkokonaisuus, joka on esitetty tässä raportissa luvussa 4.3, tähtäsi ekoetätyön vision työstämiseen. Siinä puolestaan käytettiin tulevaisuudentutkimuksessa melko vähän käytettyä nk. *backcasting*-menetelmää. Perinteisen nykytilasta lähtevän, tulevaisuuteen kehityspolkuja luotaavan trendiajattelun ja ennakkoinnin vastapoolina on kehitetty *backcasting*-metodi, jossa lähtökohtana on jokin tulevaisuuden tila, yleensä toivottu visio, jonka toteutumista halutaan.¹¹ Vastaa-vasti alussa visioitava tulevaisuudentila voi olla myös ei-toivottu tulevaisuudentila – dystopia. Tulevaisuuden tila pyritään luonnehtimaan mahdollisimman tarkasti ensiksi ja vasta sen jälkeen rakennetaan polku "taaksepäin" nykyhetkeen ja tarkastellaan, mitä toimenpiteitä välietapeissa tarvitaan.¹²

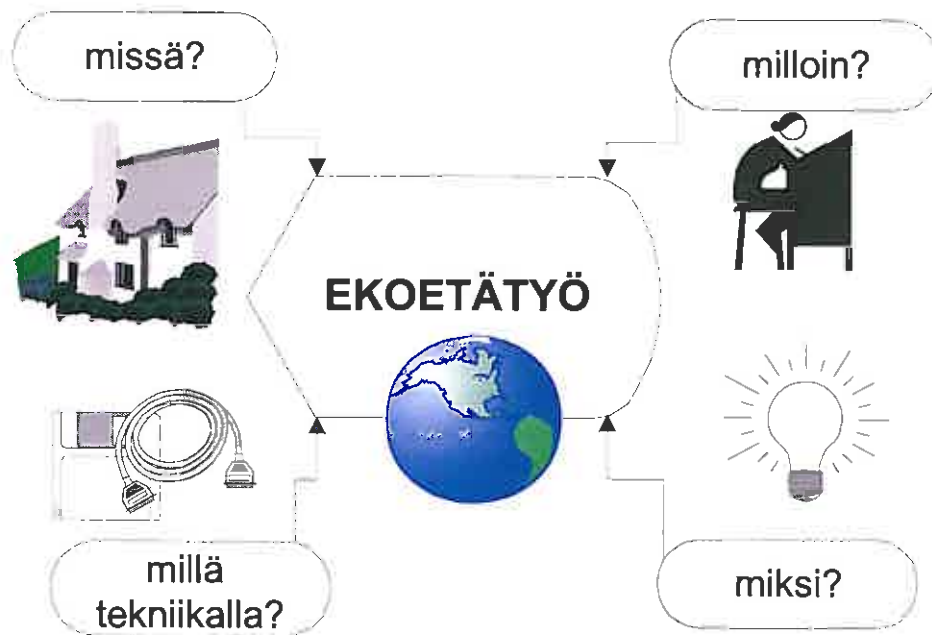
Tässä tehtävässä luonnehdittiin sekä toivotun eli *ekohallitun etätyöntekijän* että ei-toivotun, *ekohallitsemattoman etätyöntekijän* toimintaa (luvuissa 4.3.1 ja 4.3.2). Ekohallitsemattomasta etätyöntekijästä käytettiin myös nimitystä ekokatastrofietätyöntekijä. Vision käytännön toteuttamista varten tehtävässä haettiin sitten toimenpiteitä ja toimintaohjeita etätyöntekijän, etätyönantajan ja viranomaisen näkökulmasta (luvuissa 4.3.3, 4.3.4 ja 4.3.5).

¹⁰ Mahdollisia kombinaatioita on yllättävän paljon. Jos esimerkiksi sektoreita on 23 ja kussakin kolme tilaa, niin kombinaatioita on $1(323) = 94$ miljardia. Sektoreiden määrän lisääminen kasvattaa kombinaatioiden lukumäärää nopeammin kuin sektorikohtaisten tilojen. (Seppälä 1983).

¹¹ Etenkin hollantilaiset ovat ranskalaisten ja englantilaisten ohella paljon käyttäneet *backcasting* -menetelmää. Menetelmän soveltamisesta enemmän ks. esim. Anderson, K.L., *Reconciling the electricity industry with sustainable development: backcasting – a strategic alternative*. *Futures* 33 (2001) 607-623.

¹² Vastaa-vasti dystopian ollessa kyseessä tarkastellaan välietapeissa sitä, mitä pitäisi tehdä päätetilana olevan tulevaisuuskuvan toteutumisen ehkäisemiseksi.

Workshopin osallistujille oli jo ennen tilaisuutta lähetetty nähtäväksi alustava "kymmenen käskyä" -lista edellä mainituista kolmesta näkökulmasta etäyöntekijä, etäyönantaja ja viranomainen. Listaan toivottiin lisää esimerkkejä mahdollisista toimenpiteistä, jotka edistäisivät etäyön tekemistä ekohallitussa muodossa kussakin toimijanäkökulmassa. Lisäksi esitettiin "käskyihin" toivottiin kommentteja. Kaikki ryhmät työnsivät kaikki kolme listausta ja esittivät niistä prioriteetteja. Tässä raportissa tulokset on esitetty luvuissa 4.3.3 – 4.3.5.

Kuva 6. Ekoetätyötä voidaan analysoida 4M-erittelyn avulla (missä, miten usein, millä tekniikalla ja millä motiivilla etätyötä tehdään).

4 Workshopin tehtävät ja tulokset

4.1 Etätyön profilointia etätyön sijoituspaikan mukaan: asuntoon/etätyökeskukseen sijoittuvan ja mobiilin etätyön vertailua

Workshopin ensimmäisessä tehtävässä profiloitiin etätyötä työnteon sijoituspaikan mukaan. Työryhmien tehtävänä oli vertailla asuntoon sijoittuvaa etätyötä, etätyökeskukseen sijoittuvaa etätyötä ja mobiilia eli liikkuvaa etätyötä keskenään. Vertailussa karotettiin niitä etuja, haittoja ja haasteita, joita liittyy kuhunkin etätyön sijoittumismuotoon.

Kaikki kolme työryhmää työstivät tehtävän. Seuraavaan taulukkoon on sitten kirjattu kootusti samaan taulukkoon eri työryhmien esittämät asiat. Jos on käytetty täsmälleen samanlaista ilmaisua, ko. ilmaisun perässä on suluisia numero, joka ilmaisee kuinka monessa ryhmässä asia kirjattiin. Etujen vertailu on luvussa 4.1.1, haittojen vertailu luvussa 4.1.2 ja haasteiden vertailu luvussa 4.1.3. Lopuksi esitetään myös avoimet kommentit, joita työryhmissä esitettiin.

Kuva: Aimo Hahdämäki

Kuva: Timo Pullinen

Kuva 7. Etätyölle voidaan asunnon sisällä suunnitella työpiste tai sijoittaa etätyö asunnon ulkopuolelle etätyökeskukseen, kirjastoon tai liikkuvaan työskentelymalliin.

Kuvassa 7 on vasemmalla kuva Espoon Säterinmetsästä ja oikealla kuva Techvillan etätyöportaalista Hyvinkäällä. Kuva ilmentää erilaisia vaihtoehtoisia ratkaisuja sijoittaa etätyöpiste rakennuksen sisään asuntoon. Kuitenkaan hyvien liikenneyhteyksien varrella sijaitsevan Espoon Säterinmetsän omatoimirakentajat eivät olleet kovin etätyö-orientoituneita. Tähän lienee vaikuttanut lisäksi työnantajan (oletettu) nihkeä suhtautuminen (Fogelholm 2002). Työnantajat saattavatkin mieluummin suosia etätyökeskukseen sijoittuvaa etätyömallia.

4.1.1 Etuja

ASUNTO	ETÄTYÖKESKUS	MOBIILI
• ajansäästö • ajankäytön joustavuus • työrauha (2) • keskittyminen työhön käy helpommin • voi tehdä omalla tavalla (syödä, nukkua) • kun lapsi on sairas, voi tehdä ainakin jotain • ei työmatkaa • ympäristöystävällisin • olemassa olevan tilan ja laitteiden hyödyntäminen • asunnon käyttöaste paranee (mm. energias.) • työmatkakustannukset alenevat • työvaatekustannukset alenevat • asuinympäristön elävöityminen, esim. lounasajan palvelujen käyttö korvautuu mahdollisilla asuinympäristön palveluilla • paikallisuus	• oheispalvelut • työyhteisö olemassa → sosiaalisuus → verkottuminen • työn ja vapaa-ajan erottaminen • kuollutta “infraa” käyttöön • fasiliteetit kunnossa • terveys (kävely, pp) • sosiaalinen ympäristö • sosiaalinen työyhteisö • toimisto- ja tietotekniikkapalvelut • tekninen tuki • työmatkat lyhenevät • innovatiivinen ympäristö • ammatillista ympäristöä • uusi työyhteisö • mikroyhteiskunta verkostoituminen helpompaa • palveluja, myös vapaa-ajan palveluja lähellä (oletus, että etätyökeskukset sijoitetaan keskeisille paikoille) • työmatka ja työmatkaan käytetty aika lyhenee	• ajansäästö (2) • voi tehdä siellä missä on “hyvä” tehdä • oman elämän järjestely helppoa (aika-paikka-sidonaisuus murtunut) • tavoitettavuus • asiakaspalvelun parantuminen, lähempänä asiakkaan rajapintaa • hyödyttömästä ajasta hyödyllistä • työrauha • mahdollistaa monipuolisemmat työt? joustavuus, vapaus • matkoja ei voi muuten hyödyntää

4.1.2 Haittoja

ASUNTO	ETÄTYÖKESKUS	MOBIILI
• ei sopivia työtiloja, fasiliteetteja • asuntojen hankintahinta nousee • sosiaalinen eristyneisyys • eristäytyminen • vähän kahvikuppikustelua • huono työrauha (lapsia) • työn ja vapaa-ajan sekoittuminen • vapaa-ajan ja työajan erottaminen • yksityinen tila muuttuu työtilaksi • toimistopalvelut ja -tarvikkeet puuttuvat • taukojen ja ruokailun järjestäminen • tietoturvaongelmat (huone lukkoon...) • perheen aikataulu voi aiheuttaa ongelmia	• kokonaiskustannukset nousevat? • tavaroiden siirtely • persoonattomia työtiloja • sitoutuneisuus omaan firmaan vähenee • sitoutuminen työnantajaan vähenee • työmatkaa ja -aikaa kuluu verrattuna kotona tehtävään etätööhön • sosiaalinen ympäristö hajoaa • keskittyminen • ei työrauhaa • mahdolliset tietoturvan ongelmat	• kanssamatkustajien häirintä • häiriöt/tuttavat kuluneuvossa • tietoturva (2) • tietoturvaongelmat • liikenneturvallisuus • tekniset ongelmat • nomadisuus ei sovi kaikille • työsuojelu • työyhteisöllisyys kärsii • tiedonkulku • työmatkatyönteon "valvonta" vaikeaa • kannustaa asumaan kaukana

4.1.3 Haasteita

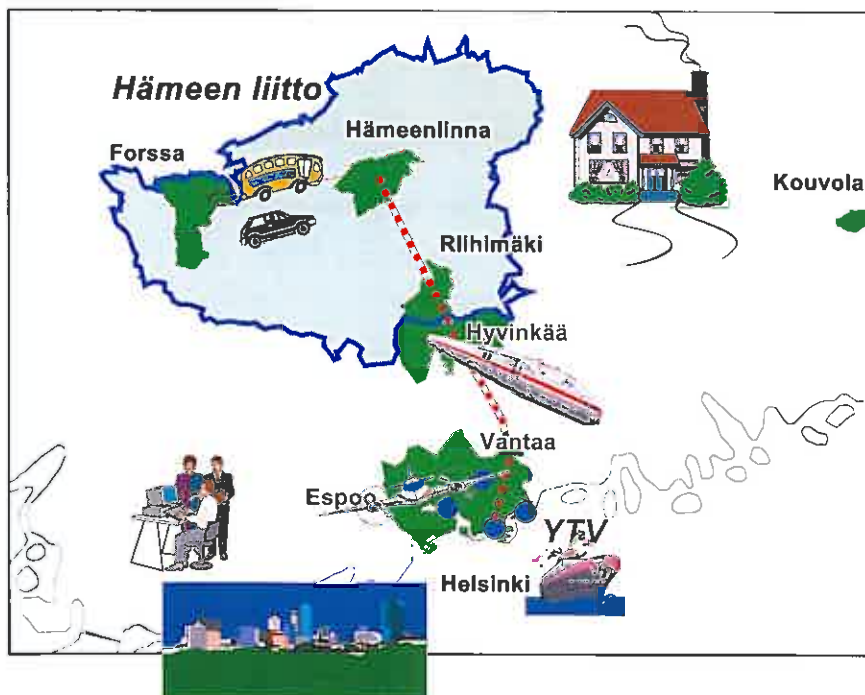
ASUNTO	ETÄTYÖKESKUS	MOBIILI
• ajankäytön hallinta • työn organisointi • oman työn suunnittelu • asuntojen suunnittelu (2) • ergonomia • työsuojelu • työruutiinien hallinta • rauhallinen koti eli etätyösopimus perheen kanssa • palvelut mahdollisesti kaukana • ajetaan kuitenkin töihin • huomioitava henkilön tapa kommunikoida organisaation kanssa • välineiden käytön opetus • tietoturva • tekniikka, myös organisaatioille -työtapojen muuttaminen	• kuka ylläpitää keskusta • entä jos etätyökeskus menee konkurssiin • miten yhteiskunta (veroraha) voisi osallistua keskuksiin • miten luodaan etätyökeskusverkko kattavaksi •muutamit etätyökeskuspiilotit eivät ole vielä massojen ratkaisuksi • etätyö sitoo etätyökeskukseen eli miten voi edetä uralla ja vaihtaa työpaikkaa, jos on sitoutunut etätyökeskukseen • organisaatio kaipaa virallista työnteon paikkaa → helpottaa tarvetta • lisää keskuksia • hyödyntää olemassa olevia kirjastoja, kouluja ja sen henkilökuntaa • sijainnin suunnittelu • työtapojen muuttaminen	• työntekijän sitominen työyhteisöön • tekniset valmiudet/haasteet (2) • tele/teknologisten ongelmien vähentäminen • julkisen liikenteen toimivuus (aikataulut jne.) • tietoturvan parantaminen (2) • julkisen tilan hyödyntäminen työntekoon • junien fasiliteetit • omat vaunut • melu • käyttäjäystävällisyys • keveys, näyttö • työtapojen muuttaminen

Muina kommentteina tästä tehtäväkokonaisuudesta nostettiin esiin seuraavia ajatuksia:

- asunnon laatu ja sijainti rajaa
- kotia lämmitetään joka tapauksessa, verrattuna etätyökeskukseen, energiakustannukset vähenevät (valaistus)
- työmatkaan käytettävä aika suurin etu, ei myöskään ympäristöhaittoja
- voi olla negatiivinen piirre, kun ei tarvitse "pynttäytyä"
- leimautumisen pelko
- ihminen, joka viettää enemmän aikaa kotiympäristössä -> lähiympäristön etu
- pienet lapset, joita pitää "hiljentää", kun he tulevat kotiin ja itse haluaa tehdä töitä
- tietoturvallisuusasiat, miten estetään esimerkiksi lapsia pääsemästä tiedostoihin, jos työ ei tapahdu pelkästään verkossa
- luovassa ja innovatiivisessa organisaatiossa innovatiivinen kahvikuppikeskustelu jää pois, mutta ei ole systemaattisen työnteon aikaa
- spontaanisuus ei pääse esille
- tehdäänkö kokoaikaista vai osa-aikaista etätyötä
- liittyy henkilökohtaiseen tapaan, miten keskeytyminen vaikuttaa
- sosiaalinen syrjäytyminen (minkä tyyppisistä tehtävistä puhutaan)
- etätyöntekemistyyppin hakeminen
- sekä henkilölle ja organisaatiolle voi olla hyötyä, kun joku tekee etätyötä
- rupattelutuokiot kahvikupin ääressä käyvät harvinaisiksi
- videokonferenssin epäsuosio, ettei tunneta sitä miten niitä käytetään
- ylipäänsä henkilö, joka hakeutuu etätyöhön, joutuu pohdiskelemaan enemmän ajankäyttöään.
- mitä sosiaalisuus työpaikalla oikeastaan tarkoittaa
- työnjohtajat myöntyväisempiä, muu yhteisö voi vastustaa
- "toimistobookerit"

- jos on tulehtuneita suhteita, etätyökeskuksesta voidaan hakea myös työrauhaa
- ajoituksen joustavat muodot
- aikaosaaminen
- työmatkan huomioiminen työajaksi
- työaikalainsäädäntö
- työajan huomioiminen työmarkkinasopimuksissa
- julkisen tilan hyödyntäminen työntekoon
- jos otetaan esimerkiksi eteistila käyttöön, se on pois muilta.

Tietoturvallisen ja käyttäjäystävällisen etätyön teknisistä ratkaisuksista ks. Pihlajamaa & Kanerva 2002.¹³ Liikkuvan etätyön kokemuksista Hämeen liiton kokeilussa kerrotaan tarkemmin Ekoetätyö-hankkeen loppuraportissa, ks. myös Salmela 2002c. Espoon Säterin metsän asukkaiden etätyöhalukkuudesta ja mahdollisuuksista ks. Fogelholm 2002. Etätyön hyödyistä, esteistä, ongelmista, ristiriidoista ja ehdotettavista toimenpiteistä on kuvausta myös Lyyli-tutkimusohjelman synteesi-raportissa (Halme & Kalenoja 2002, 33-35). Etätyön ”metahaasteena” on nivoa etätoiminnot osaksi kestäväen kehityksen kaupungin strategiaa ekologisen ulottuvuuden lisäksi taloudellisessa ja sosio-kulttuurisessa mielessä (Heinonen & Lahti 2002; Hietanen & Heinonen 2002).

Kuva: Saija Niskanen ja Sirkka Heinonen

Kuva 8. Liikkuvan etätyön mallissa työ ja liikkuminen yhdistetään.

¹³ Tämä selvitys tehtiin Ekoetätyö-hankkeen Hyvinkään case-osion yhteydessä TechVillan etätyöportaaliiin kohdistuen. Etätyöportaaliiin toiminnasta ks. myös Salmela 2002d ja aiemmasta etätyöportaaliiin tarvekartoituksesta ks. Tamminen 2001.

4.2 Etätyöntekijän profilointi asuinpaikan mukaan

Workshopin toisessa tehtäväkokonaisuudessa profiloitiin etätyöntekijöitä asuinpaikan mukaan. Työryhmistä aina yksi työsti yhden asuinpaikan mukaisen profiilin. Seuraavassa kolmessa taulukossa on esitetty etätyöntekijän profiilit asuinpaikan mukaan jaoteltuna urbaanin suurkaupungin, pikkukaupungin ja maaseudun etätyöntekijän profiileihin. Tehtävässä haettiin taulukkotyöskentelyn avulla yhtä tyypillistä profiilia, joka koostui eri sektoreiden tilojen johdonmukaisesta polusta. Luonnollisesti asuinpaikan mukaisen etätyöntekijän profiileja on olemassa useita, tässä haluttiin nostaa yksi kuvaus esiin.

Kuvattaviin taustatietoihin kuuluvat ikä, sukupuoli, perhestatus, koulutus ja varallisuus. Asumiseen liittyvät asunnon tyyppi ja koko, muuttoalttius ja onko kyseessä kakkos-asunto tai kesämökki. Työotsikon alla on ammattiin tai asemaan, työn tietointensiivisyyteen ja työstatukseen liittyviä ominaisuuksia. Työmatkaliikkumiseen kuuluvat työmatkan pituus ja sen suuntautuminen, pääasiallinen kulkutapa, mahdollinen kulkutavan muutos ja etätyöfrekvenssi. Muuhun liikkumiseen kuuluvat asiointiin ja vapaa-aikaan liittyvä liikkuminen.

Tulevaisuuden tilojen kuvaus kussakin sektorissa (asuminen, työ jne.) tuotti kirjon, josta työryhmä valitsi sen tyypillisen etätyöntekijän profiilin, jonka he halusivat nostaa esiin tyypillisenä esimerkkinä kyseisen asuinpaikan etätyöntekijästä.¹⁴ Taulukossa valittu profiilipolku on kuvattu punaisella. Luvussa 4.2.2 esitetyn pikkukaupungin profiloinnin kohdalla työryhmä luonnehti eri sektoreiden tiloja kokoavalla nimikkeellä, vaikka tätä ei tehtävässä edellytetty. Kokoava luonnehdinta auttaa luonnollisesti profiilin hahmottamisessa. Maaseudun työryhmässä puolestaan ryhmitettiin kunkin sektorin kohdalla tilat yhteen tyyppitykseen kuuluvaksi vertikaalisesti, vaikka tehtävänasettelussa tätä ei nimenomaan pyydetty. Tuloksena tällöin valittu profiilipolku koostuu päällekkäisistä tiloista yhdessä sarakkeessa ylhäältä alas.

Työryhmissä ei pyydetty nimeämään valittua profiilia, mutta tässä raportoinnissa saatujen kuvausten (punaiset tilat sektoreissa) perusteella voidaan esittää asuinpaikan mukaiset etätyöntekijöiden profiilit seuraavilla luonnehdinnoilla:

Varakas, väljästi asuva, paljon liikkuva yrittäjämies (suurkaupunki)(ks. luku 4.2.1)

Kyseessä on noin 50-vuotias mieshenkilö, jolla on merkittävä ura työelämässä takana ja joka on päättänyt siirtyä "teknologiaenkeliiksi". Hän asuu isossa kerrostaloasunnossa Kruunuhaassa illanviettopaikkojen ja muiden palveluiden lähellä. Hänellä on kesämökki ja lisäksi talo Espanjassa. Hän ei myy kaupunkiasuntoaan, vaikka viettää paljon aikaa kakkos- ja kolmosasunnollaan. Hän on sitoutunut paikkaan asuntojen kautta, mutta varsinaista työpaikkatoimistoa hän ei enää niinkään tarvitse. Toimisto on kotona tai kannettavana työasemana. Paljon liikkumisen myötä hän vähitellen havahtuu ekologiseen

¹⁴ On pidettävä mielessä, että työryhmien tehtävänä oli valita yksi tyypillinen profiili. Tämä ei tarkoita, että muita mahdollisia profiileja ei pidetty todennäköisinä. Yhden valinnan tarkoituksena oli fokuksoida ajatuksia ja keskustelua valittuun profiiliin ja havainnollistaa tilannetta esimerkin kautta.

todellisuuteen ja orientoituu ympäristöystävällisempään elämäntapaan.¹⁵ Hän on vanhemmiten esimerkiksi siirtynyt kulttuuripalvelujen kuluttajaksi ja suunnittelee liikkumisensa huolellisemmin, viettäen yhdessä paikassa pidempiä jaksoja kerrallaan.

Turvallisuushakuinen ja lähipalveluja arvostava lapsiperheellinen asiantuntija (pikkukaupunki) (ks. luku 4.2.2)

Pikkukaupungin etätyöntekijän profiiliksi nousi lapsiperhe, jossa nuoret noin 30-vuotiaat keskiluokkaiset vanhemmat arvostavat turvallista ja rauhallista asumismuotoa.¹⁶ Heillä on iso omakotitalo, koska siihen on kasvukeskuksen ulkopuolella varaa. He haluavat kuitenkin kontakteja, joten etätyöpiste sijoittuu etätyökeskukseen. Siellä heillä on yhteiskäytössä laitteita. Etätyökeskuksessa he voivat myös käydä yöllä töissä, jos päivällä on halunnut viettää aikaa esimerkiksi lasten kanssa. Etäällä sijaitsevassa varsinaisessa työpaikassaan he käyvät harvoin ja silloinkin junalla tai bussilla. Lähiympäristössään he suosivat hyötyliikuntaa aina kun se vain on mahdollista pyöräillen, kävellen ja rullaluistellen. Tämä pikkukaupunkimainen etätyöntekomalli voi kyllä sijoittua myös pääkaupunkiseudulle, esimerkiksi Olariin tai Lehtisaareen.

Elämyksiä, turvallisuutta ja luonnonläheisyyttä hakeva lapsiperheellinen it-yrittäjä (maaseutu) (ks. luku 4.2.3)

Konsulttina toimiva nuori tietotyön asiantuntijapariskunta, jolla on pieniä lapsia, hakee (paluumuuttajina?) maaseudulta luonnonläheisyyttä, turvallisuutta ja parempaa elämänlaatua.¹⁷ Toinen vanhemmista on itsenäinen yrittäjä, mutta toinen on edelleen palokansaaajana etätyössä. He haluavat kuitenkin asua kylän keskustassa, jossa vielä joitain palveluja on jäljellä (päivähoito ym). Vaikka varsinaiselle työpaikalle ei tule useinkaan mentyä, niin työn luonteen vuoksi he kuitenkin matkustavat ulkomaille tiuhaan kansainvälisiin konferensseihin. Sosiaalisen eristäytymisen tunnetta ei pääse syntymään, kun laajakaistayhteydet takaavat myös tehokkaan virtuaalisen verkottumisen, mikä ei syrjäisellä maaseudulla teknisesti ole mahdollista. Vapaa-ajan matkailussa he suosivat elämyksellistä, ekologista liikkumista.

¹⁵ Vaihtoehtoisia urbaanin suurkaupungin etätyöntekijän profiileja olisivat olleet esimerkiksi nuori "norkialainen" nörtti, jolle riittää pieni työsuhteasunto ja uranainen, joka on valistunut kuluttaja ja ekoläimäntavan noudattaja. YTV:n (2001, 12) kyselypohjaisen liikennetutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudulla tyypillinen etätyöntekijä ansaitsee enemmän kuin muut työssäkäyvät, on vähän keskimääräistä nuorempi ja useammin mies kuin nainen. Keskimääräistä useammin hän asuu pientalossa ja käyttää työmatkallaan yleensä henkilöautoa. Työmatka hänellä on lisäksi keskimääräistä pidempi.

¹⁶ Vaihtoehtoinen pikkukaupungin etätyöntekijän profiili olisi ollut esimerkiksi keski-ikäinen pienyrittäjä, jolla on asiakkaita ympäri Suomea. Vastapainona liikkuvalla työlleen hän pitää tärkeänä työskennellä omakotitalonsa vinttikerrokseen rakennetussa työpisteessä viettäen vaatimatonta, säästävää elämää.

¹⁷ Vaihtoehtoinen profiili maaseudun etätyöntekijällä olisi ollut esimerkiksi ulkomainen maahan muuttanut kuvataiteilija tai kirjailija, joka on rakentanut ateljeen vanhan maatilarakennuksen navettaan. Hän ei ole sopeutunut suomalaiseen "jäyhäkulttuuriin", joten nauttii yksinäisyydestään ja luomisvoimaa innoittavasta yhteydestään maaseudun luontoon ja markkinoi tuotteitaan verkossa.

4.2.1 Urbaanin suurkaupungin etätyöntekijän profilointi

Taulukko 1. Sektoreittaisten tulevaisuutilojen kirjoa urbaanin suurkaupungin etätyöntekijän osalta.

	A	B	C	D
Taustatiedot	-nuori mies -sinkku -AMK -keskituloinen	-30-35 -nainen -pieniä lapsia -2. asteen kou- lutus -pienituloinen	-30 -nainen -sinkku -korkeakoulutus & tulot	-50 v -mies -konsultti -asiantuntija -korkeatuloi- nen
Asuminen	-kerrostaloyksiö -ei kesämökkiä -muuttoaltis	-pientalo -4h+k+s -haaveilee ke- sämökistä (käy vanhempien kesämökillä) -ei muuttoaltis	-työsuhdeasunto -kaksio -muuttoaltis	-iso kerrosta- loasunto -kesämökki on -paikkasidon- nainen
Työ	-myyntitykki -suuri tietointen- siivisyys -pätkätyöläinen	-"koodaus" -suuri tietointen- siivisyys -työsuhde	-konsultti (tut- kija) -suuri tietoin- tensiivisyys -yrittäjä	-taiteilija -ei tietointen- siivinen -freelancer
Työmatka- liikkuminen	-80 km -poispäin -auto -juna -0	-25 km/55 min. -itä-länsi -julkinen -ei -1 päivä viikossa	-ei "työpaik- kaa" -toimisto kotona -asiakaskäynnit autolla	-10 km -polkupyörä
Muu liikku- minen	-käy vain lähi- ostarilla	-harrastusfriikki	-pitkän matkan liikkuja (lasket- telu, kesämök- ki)	-kulttuuriku- luttaja (city- elämä)
Etätyöpisteen organisointi	-etätyökeskus	-koti	-mobiili	-kombi
Elämäntapa ja arvot	ekoihminen	suurkuluttaja	extreme- ihminen	tekniikkafriik- ki

4.2.2 Pikkukaupungin etätyöntekijän profilointi

Taulukko 2. Sektoreittaisten tulevaisuustilojen kirjoa pikkukaupungin etätyöntekijän osalta.

	A	B	C	D
Taustatiedot	Paluumuuttaja -30-60-vuotias -Nainen -naimisissa tai naimaton -toimihenkilö	Ekoihminen -25- 45 v. -mies tai nainen	Lapsiperhe -n. 30- vuotiaat vanhemmat -keskiluokkaa	Pienyrittäjä -noin 40-vuotias -todennäköisemmin mies kuin nainen
Asuminen	Lapsiperheen asunto -rivitalo -paikkasidonnainen	Puutalo puutarhalla -iso omakotitalo -paikkasidonnaisia	Kesäasunto - hyvin varustettu kesämökki / kakkosasunto	Kerrostalo -ei paikkasidonnainen -asunto suhteellisen pieni
Työ	- asiantuntija - tietointensiivinen - itsenäinen työ	-yrittäjä -suhteellisen tietointensiivistä	-logistinen sij. merkitsee -asiakkaat ympäri Suomea	-kulttuurityöntekijä -kirjailija, kuvataiteilija jne.
Työmatkaliikkuminen	Ekoliikkuja -kevyt liikenne -julkinen liikenne	Autoilija -käyttää lähes kaikessa liikkumisessa henkilöautoa	Kosmopoliitti -työ vie jatkuvasti ympäri maailmaa -käyttää paljon lentokonetta -käyttää erilaisia kulkumuotoja	Sekäkäyttäjä - työmatkat julkisilla - työpaikka kaukana (50-100 km päässä) - käyttää kotiympäristössä omaa autoa, kävel. ja pyör.
Muu liikk.	Ks. edellä	Ks. edellä	Ks. edellä	Ks. edellä
Etätyöpiis-teen organi-sointi	omakotitalon vintti tai muu aikaisemmin toissijaiskäytössä ollut tila	Etätyökeskus ja sen palvelut	Kesämökki, joka on varustettu sähköllä, gsm-yhteydellä	Juna
Elämäntapa ja arvot	Ekologiset	Turvallisuus, pienenkaupungin turvallisuus lapsille	Vaatimattomuus, tavallisuus, säästäväisyys	Juurettomuus, asuinpaikan juurilla ei merkitystä

4.2.3 Maaseudun etätyöntekijän profilointi

Taulukko 3. Sektoreittaisten tulevaisuustilojen kirjoa maaseudun etätyöntekijän osalta.

	A	B	C	D
Taustatiedot	-kaupungista muuttava keski-ikäinen nainen, mies eläkkeellä	-nuori it-alan perhe (joko paluumuuttaja tai ei)	-ulkomaalainen taiteilija -sinkku -keski-ikäinen	-ekoperhe
Asuminen	-kesämökki yksökösasunnoksi, kaupunkiasunto kakkosena -syrjässä oleva kesämökki	-kylän keskus-taan	-vuokrattu asunto/mökki -saaristossa tai Lapissa	-kyläkoulu tai maatila
Työ	-palkansaaja tai freelancer -toimittaja /kielenkääntäjä	-palkansaajana jatkaminen tai yrittäjäyys it-alalla	-taiteilija (esimerkiksi korualan)	-kirjailija, myös artikkeleita toimittajana
Työmatkaliikkuminen	-säännöllinen n. 2xkk työpaikalle kaupunkiin	-asiakkaille palavereihin -kv. konferenssimatkat	-kuukauden parin myyntiym. matkat ulkomaille	-kirja-alan messut, palkintotilaisuudet
Muu liikuminen	-kulttuuri -elämykset -ruoanhankinta kauempaakin -tuttavien luokse	-elämysmatkat	-sosiaaliset tapaamiset, kauppareissut	-julkisella kulkuneuvolla -lasten harrastuskuljetukset -luonnossa liikuminen
Etätyöpisteen organisointi	-pc-nurkkaus	-laajakaistayhteydet -omat tilat	-ateljeetila	-työpiste (PC; yhteydet mm. kustantajaan)
Elämäntapa ja arvot	-rauha -turvallisuus -luonto	-turvallisuus -luonto -asuinolojen ja asumisympäristön parantuminen	-eksoottisuus, luonto -rauha	-ekotekoja, esimerkkinä -kaukana kulutusyhteiskunnasta

4.3 Ekoetätyön visiointia

4.3.1 Ekokatastrofietäytyöntekijän dystopia

Tässä tehtävässä visioitiin ekohallitsemattoman etäytyöntekijän eli ekokatastrofietäytyöntekijän arkipäivää ja päivän kulkua. Kukin työryhmä laati aiheesta lyhyen kertomuksen. Tarinoille on annettu luonnehtivat nimet jälkikäteen poimimalla kustakin tarinasta keskeisiä elementtejä.

Tarina 1: ”Tero ja Tellervo – teknofiilit työmaanikot”

Ensimmäisen tarina kertoo siitä, kuinka ekokatastrofityöntekijän – Teron tai Tellervon – innostuessa töistään liikaa, hänen elämänhallintansa katoaa. Hän voi myös lisätä liikkumistaan, esimerkiksi käy työpaikallaan, vaikka onkin etätöissä. Materiaaleja ja työtiloja tarvitaan kaksinkertainen määrä (paperit, kansiot, työhuoneet). ”Uusimmat veikeet” -syndrooma uhkaa erityisesti mobiilissa etätyössä. Kannettavien tietokoneiden tulee olla aina ne pienimmät ja tehokkaimmat. Työntekijä voi suhtautua etätöihin myös holtittomasti (esimerkiksi jos hänellä on alkoholiongelmia tai vastaavia rasitteita) ja työteho laskee. Sosiaalisen eristäytymisen myötä hän ei välitä myöskään ympäristöstään.

Tarina 2: ”Anselmi ja Amalia – ajattelemattomat aika- ja energiarosvot”

Toisessa tarinassa etäytyöntekijä – Anssi tai Amalia – käy varmuuden vuoksi työpaikalla usein etätyöpäivänäänkin. Kuitenkin ensimmäisen tarinan lailla tarvitaan myös tuplavarustusta koneiden ja papereiden muodossa. Tämä ekokatastrofityöntekijä tulostaa kaiken paperille ja käyttää työmatkaansa henkilöautoa, joka saastuttaa paljon. Auto ja sen moottori ovat vanhoja. Suunnittelematon työnteko aiheuttaa ylimääräistä energian käyttöä. *Daydreaming* vaivaa, eikä työstä saa otetta. Hän on energiatuhlailun lisäksi myös aikarosvo eli osoittaakseen olemassa olonsa hän soittelee puhelimella työtovereilleen. Työmatkasta vapautuneen liikkumiskiintiön hän käyttää entistä pidempänä muuhun liikkumiseen.

Tarina 3: ”Leevi ja Lenita – lavean elämän liikkuvaiset”

Myös kolmannen tarinan ekokatastrofityöntekijä – Leevi tai Lenita – käy etätyöpäivänä työpaikallaan esimerkiksi hakemassa jotakin unohtamaansa. Samoin hän tarvitsee kaksinkertaisen työpaikan tilan ja välineet. Vapautuneen ajan hän käyttää liikkumiseen henkilöautolla tai lentämällä. Kotona hän käyttäytyy energiaa tuhlaavasti ja pitää laitteita turhaan päällä myös silloin, kun on pitkiä jaksoja työskentelemättä. Ruokansa hän hakee yksittäispakattuina. Lisäksi hän usein syö eksoottisia ruokia, jotka joko on tuotu kaukaa tai hän itse joutuu hakemaan niitä pitkän matkan takaa. Jos lähipalvelut eivät ole kunnossa, peruspalvelut täytyy hakea kaukaa.

4.3.2 Kuvaus ekohallitun etätyöntekijän päivästä

Tässä tehtävässä visioitiin ekohallitun etätyöntekijän arkipäivää ja päivän kulkua. Kukin työryhmä tuotti oman kertomuksensa. Tarinoiden nimet on annettu myöhemmin poimimalla kuvauksista keskeisiä luonnehtivia elementtejä.

Tarina 1: ”Teppo ja Terttu – terveys- ja kierrätyshenkiset”

Ensimmäisen tarinan etätyöntekijä – Teppo tai Terttu – aloittaa päivänsä aamulenkillä. Hänellä on hyvä terveys, mistä on kansantaloudellista hyötyä. Aamutoimien jälkeen hän vie lapset päivähoitoon, mutta ei kuitenkaan autolla. Sen jälkeen hän kävelee tai pyöräilee etätyöpaikkaan, joka on kulttuurihistoriallisesti arvokas, ”pelastettu”, rakennus tai ostoskeskus, joka on tyhjentynyt läheisen kauppakeskuksen myötä. Töissään hän käyttää kierrätykseen kelpaavia ja sieltä tulleita laitteita ja koneita. Muutenkin käytössä on minimivarustus ja laitteet ovat yhteiskäytössä. Etätyökeskuksen tilat ovat vuorokäytössä (esimerkiksi 2 tuntia 7 päivänä viikossa). Etätyökeskuksena toimiva rakennus on ns. älykäs ja sen valot ja lämmitys hoituvat automaattisesti. Tiloja ja laitteita voi varata edistyksellisen järjestelmän kautta. Lounasruokailu tukee paikallisia yrittäjiä.

Tarina 2: ”Anssi ja Aurora – aikaosaavat arvokeskeiset”

Toisen tarinan ekohallittu etätyöntekijä – Anssi tai Aurora – noudattavat työssään ja liikkumisessaan ekoelämäntapaa. Työmatkoilla ja vapaa-ajalla hän mahdollisimman usein tilanteen salliessa kävelee tai käyttää julkisia kulkuvälineitä. Hän suunnittelee työnsä ja päivän matkat huolellisesti (matkaketjut). Käytössä hänellä on energiaa säästävää tekniikkaa, esimerkiksi älykkäät laturit. Immaterialisaatio otetaan etätyöntekijän kotitaloudessakin käyttöön, mikä merkitsee sitä, että palveluja käytetään enemmän. Cd-levyjen ostamisen sijaan, hän imuroi musiikkia netistä. Työt hän lopettaa hallitusti. Myös perheen kanssa on tehty etätyösopimus. Näin ollen hän tekee etätyötä ekohallitun muodon lisäksi myös sosiohallitusti.

Tarina 3: ”Leo ja Linda – lähiympäristöjensä lähettiläät”

Kolmannen tarinan etätyöntekijä – Leo tai Linda – herää kukonlaulun aikaan ja käy aamu-uinnilla avannossa tai järvessä/meressä. Lähiruoka-aamupalan jälkeen hän käy lenkillä, minkä jälkeen hän laittaa ekologisen vaatetuksen yllensä. Hän suunnittelee päivän työnsä sekä muun toimintansa (esimerkiksi ruokailunsa) ennen tietokoneen avaamista ja sitten hän työskentelee aktiivisesti. Jos hän työskentelisi etätyökeskuksessa, hän menisi sinne pyörällä. Asiansa hän hoitaa kännykällä. Päiväkävelyllä ollessaan hän miettii asuinympäristönsä asioita ja kerää kulkiessaan roskia reitiltään. Kävelynsä jälkeen hän kirjoittaa loput artikkelista iltapäivällä, mutta ei tulosta töitään paperille, vaan lähettää ne verkon kautta työpaikalleen tai asiakkaalle. Hän voi lopettaa aiemmin työnsä lasten tultua koulusta, mutta lukee kuitenkin illalla vielä sähköpostit ja valmistelee seuraavan päivän ohjelmaansa ja töitään. Hän lukee myös paljon kirjoja ja osallistuu iltaisin asukasyhdistyksen toimintaan.

4.3.3 Ekoetätyön kymmenen käskyä työntekijälle

Workshopin kolmannen tehtäväkokonaisuuden viimeinen osa koski ekoetätyön ”kymmenen käskyn” työstämistä. Annetuista käskyistä etätyöntekijän, etätyönantajan ja ”etätyöviranomaisen” osalta pyydettiin kutakin työryhmää priorisoimaan kolme tärkeimmiksi koettua käskyä sekä keksimään lisää käskyjä annettujen lisäksi. Tulokseksi tuli, että tärkeimpinä pidettiin etenkin käskyjä 1 (3 kpl), 5, 7, 10 (3 kpl), mitkä on merkitty punaisella seuraavassa taulukossa. Tärkeimpinä pidetyt käskyt keskittyivät etätyöntekijän kohdalla siis neljään.

Taulukko 4. Ekoetätyön kymmenen käskyä työntekijälle.

1. **Näe ja koe etätyö osana ekoälykästä elämäntapaa eli ekoelämäntapaa.**
2. Älä tee puolikkaita etätyöpäiviä (älä tee työmatkaa lainkaan etätyöpäivänä).
3. Vältä ajamista henkilöautoliikenteessä etätyöpäivinä muissakaan asioissa.
4. Älä muuta kauemmas työpaikaltasi pelkästään etätyömahdollisuuden perusteella.
5. **Suosi kannettavia tietokoneita ja minimooi laitevarustelu.**
6. Vältä kopioimasta tai tulostamasta kaksin kappalein raportteja ym.
7. **Suosi joukkoliikennettä yhdistettynä etätyöhön.**
8. Yhdistä kesämökillä vietettävään lomaan mahdollisuuksien mukaan etätyöjaksoja sekä lomaa ennen että sen jälkeen.
9. Punnitse etätyöhön liittyviä riskejä omalla kohdallasi. Lisääkö etätyön tekeminen kohdallasi loppuun palamisen riskiä, sosiaalisen eristäytyneisyyden tunnetta, riskiä työtehon laskemisesta ym.
10. **Pyri minimoimaan etätyöhön liittyvät riskit omalta kohdaltasi. Valitse itsellesi sopivat etätyöjaksot, rytmitä etätyö itsellesi parhaisiin kellonaikoihin, pyri pitämään yllä tarvittavia kontakteja ym.**

Lisäehdotuksina ”käskyiksi” ekoetätyöntekijälle saatiin seuraavia:

- Ole aktiivinen etätyöapostoli työyhteisössäsi.
- Optimoij etätyöntekosi suhteessa omaan elämääsi sekä työtehtäviisi.
- Mittaa/arvioi ja kehitä etätyötäsi.

- Suunnittele toimintasi (työt, logistiikka).
- Energiankäytön hallinta haltuun.
- Asuinpaikan valinta (valitse asuinpaikkasi niin, että voit tehdä julkisilla kulkuneuvoilla työmatkasi nykyiseen työpaikkaasi tai mahdollisiin tuleviin työpaikkoihin tai valitse asuinpaikka läheltä työpaikkaasi).
- Suunnittele ja organisoi päiväsi.
- Ota huomioon muut etätyönteon paikassa, älä valloita toisten tilaa.
- Suosi paikallisia lähipalveluita.

Kuva: Maria Heinonen

Kuva 9. Ekoetätyön tekeminen edellyttää työntekijältä viitseliäisyyttä ja aitoa ekologista asennetta.

Ekoetätyön tekemisen ei kuitenkaan tarvitse merkitä niukkuutta, vaan pikemminkin ekoälykkyyden avulla tapahtuvaa ekotehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta työnteon, asumisen ja liikkumisen mallien suhteen.

4.3.4 Ekoetätyön kymmenen käskyä työnantajalle

Työnantajan osalta tärkeimpinä pidettiin erityisesti käskyjä numero 1 (2 kpl), 2, 4, 5, 7, 9, 10 (2 kpl), mitkä on merkitty seuraavassa luettelossa punaisella. Hajontaa oli nyt enemmän kuin edellä etätyöntekijän kohdalla käskyjä priorisoitaessa.

Taulukko 5. Ekoetätyön kymmenen käskyä työnantajalle.

- 1. Ota etätyöpolitiikka osaksi organisaatiosi inhimillisen pääoman kehittämistä. Älä kuitenkaan unohda, että toiset soveltuvat etätyöhön paremmin kuin toiset.**
2. Ota etätyöpolitiikka osaksi organisaatiosi ympäristöpolitiikkaa ja -strategiaa. Muista myös käyttää hyväksi etätyöstä aiheutuva myönteinen mielikuva organisaatiosi imagon luomisessa.
3. Kartoita henkilöstösi etätyöpotentiaali pitkää tai hankalaa työmatkaa tekevien ja varsinkin henkilöautoa työmatkallaan käyttävien osalta.
- 4. Kartoita samalla suunnalla asuvien pitkää työmatkaa tekevien etätyöpotentiaali ja mahdollisuus heidät kokoavan etätyöpisteen perustamiseen.**
- 5. Varusta työntekijäsi kannettavalla tietokoneella, jota voi käyttää sekä etätyössä että työpaikalla. Varmista samalla käytöstä poistettujen laitteiden kierrätys (siirretty tähän kohdasta 7).**
6. Varmista, että etätyöntekijän varsinaisella työpaikalla olevassa työtilassa ei ole turhaa energiankulutusta (valaistus, lämmitys). Toimitilojen lisärakennustarpeen syntyessä harkitse tilakysymyksen ratkaisemista etätyön ja siitä seuraavan huoneen kierrätyksen avulla. Kokeile mm. työhuoneen kierrätystä.
- 7. Etätyöntekijää ei saa unohtaa eikä asettaa muutoinkaan muita huonompaan asemaan esim. urakierron tai informaation välittämisen suhteen. Erityisesti jatkuvaa etätyötä – esimerkiksi maakunnista käsin – tekeville on taattava mahdollisuus neuvontaan ja tukeen sekä viestintätekniisten että esimerkiksi työn sisältöön liittyvien ongelmien noustessa esiin.**
8. Tarjoa kiinteää tai liikkuvaa etätyötä tekeville työsuhdejunalippu (työsuhdejoukkoliikennelippu).
- 9. Tarjoa liikkuvaa etätyötä tekeville mahdollisuus liikkuvan etätyön pohjalta työajan lyhentämiseen.**
- 10. Kokeile itse etätyötä omassa työssäsi ja mieti mikä on sen ekohallituin toteutusmuoto.**

Lisäehdotuksia "käskyiksi" etätyönantajalle ideoitii seuraavasti:

- Näe etätyö mahdollisuutena rekrytoinnissa (kustannusten minimointi esimerkiksi toimintaa käynnistettäessä & laajennettaessa).
- Mahdollista etätyö ja optimoi se kustannusmielessä.
- Tee muista vaihtoehdoista vähemmän houkuttelevia (autopaikoitus maksulliseksi, ylisuurten huoneiden muuttaminen maisemakonttoreiksi).
- Kannusta ja palkitse etätyöntekijöitä.
- Ota etätyöjohtaminen osaksi uusia johtamisen muotoja, huomio muun muassa viestintä ja tulosseuranta.
- Huomaa etätyö kilpailutekijänä hyviä työntekijöitä rekrytoitaessa.
- Vältä ylitöitä etätöillä.
- Muista, että toimit esimerkkinä.
- Ota etätyö vakavasti, se on todellinen ja hyväksytty vaihtoehto.

Kuva 10. Ekoetätyö edellyttää työnantajalta halua sisällyttää etätyöpolitiikka sekä henkilöstö- että ympäristöstrategioihinsa sekä kykyä siirtyä kontrollijohtamisesta vaatimaan luottamusjohtamiseen.

4.3.5 Ekoetätyön kymmenen käskyä viranomaiselle

”Etätyöviranomaisen” osalta tärkeimpinä pidettiin erityisesti käskyjä numero 2, 3, 4 (2 kpl), 7 (2 kpl), 10 (2 kpl), mitkä on merkitty seuraavassa taulukossa punaisella.

Taulukko 6. Ekoetätyön kymmenen käskyä viranomaiselle.

1. Kaavoita asuinalueille yhteistilaa mahdolliselle etätyötilalle.
- 2. Organisaatioihin suositus etätyökiintiöistä (esimerkiksi 10 %). Palkitse parhaita etätyöorganisaatioita.**
- 3. Virastojen alueellisen hajauttamisen yhteydessä erityispaino etätyömahdollisuuksiin.**
- 4. Verovähennysoikeus etätyön salliville yrityksille ja etätyöntekijöille itselleen sekä jonkinlainen erityisbonus yrityksille, jotka edesauttavat (esim. satelliittitoimistoja perustamalla) työpaikkojen sijoittumista muuttotappiollisille alueille. “parhaat esiin”**
5. Mahdollista työsuhdejoukkoliikennelippu/työsuhdejunalippu.
6. Mahdollista työmatkalla tehdyn liikkuvan etätyön laskeminen työajaksi.
- 7. Tue laajakaistaverkon rakentamista myös taajama-alueiden ulkopuolelle. Kaapelitöiden yhteydessä vedä putkivaraukset tuleville tietoliikennekaapeleille heti muiden maan kaivutöiden yhteydessä.**
8. Takaa laeilla ja asetuksilla etätyötä tekeville rinnasteinen asema muiden samassa organisaatiossa työskentelevien kanssa.
9. Järjestä vuosittain etätyökampanjoita eurooppalaisen etätyöviikon ja autottoman päivän yhteydessä.
- 10. Kokeile itse etätyötä omassa organisaatiossa ja mieti mikä on sen ekohallituin toteutusmuoto.**

Lisäehdotuksina "käskyiksi" etätyöviranomaiselle saatiin seuraavia evästyksiä:

- Tiedon levitys -> ennakkoluulojen hälventäminen.
- Tutkimusresurssien suuntaaminen.
- Teknologia kaikkien saataville.

- Kaavoittajat ja yhdyskuntasuunnittelusta vastaavat viranomaiset: Huomioi etätyö osana uusia elämäntapoja, liikkuvaa etätyötä ja ekologista elämäntapaa. Tämän tukemiseksi asuinalueet tulisi kaavoittaa niin, että julkinen liikenne toimisi hyvin ja erityisesti tärkeille työpaikka-alueille.
- Julkinen sektori työnantajana voisi toimia esimerkkinä.
- Yrityksiä pitäisi rohkaista erilaisin porkkanoin.
- Lähipalvelut.
- Julkiseen verrattavan infrastruktuurin pelastaminen viranomaisten yhteistyöllä (postit, koulut jne.) tukitoimien ym. avulla.
- Johdon koulutukseen etätyömallit mukaan.

Lisäkommentteina annettuihin käskyihin tuli käskyn 2 kohdalla maininta, että etätyökiintiö voisi olla 20%. Käskyn 4 yhteydessä väläytettiin viranomaiselle järeämpänä aseena työmatkojen verovähennyksen poistamista. Käskyn 4 kohdalla toivottiin lisäksi viranomaisten tuovan esiin parhaita tapauksia satelliittitoimistojen perustamisesta ja ylipäänsä onnistuneista ratkaisuista sijoittaa työpaikkoja muuttotappiollisille alueille. Yhdessä työryhmässä toivottiin käskyjen 4, 5 ja mahdollisesti 6 yhdistämistä yhdeksi kokonaisuudeksi, jonka alla monenlaiset taloudelliset poikkeamat vallitsevista käytännöistä olisivat mahdollisia. Työmatkakulujen vähennysoikeuden ohella voitaisiin ottaa käyttöön "työtilakuluvähennys". Työntekijä voisi löytää asuntonsa läheltä sopivan työtilan, jonka kuluista saisi verotuksessa vähennyksen, ja karsia liikkumista varsinaiselle työpaikalleen.

Kuva: Aimo Huhdanniemi

Kuva 11. Ekoetätyö edellyttää viranomaisilta ja lainsäädännöltä lupaa kokeilla uudenlaisia konkreettisia instrumentteja ja toimia etätyön suhteen.

5 Yhteenveto ja pohdintaa

Yhteenvetona workshopin tehtävistä, toteutuksesta ja tuloksista voidaan todeta seuraavaa. Tarkoitukseen varatussa tiukassa aikataulussa työryhmyöskentely oli vaativaa, sillä osallistujien tuli kiteyttää sanottavansa ja valintansa erittäin lyhyessä ajassa. Tämä merkitsee luonnollisesti toisaalta sitä, että kaikkea haluttavaa ei ehditty käsitellä, mutta toisaalta pakottavimmat asiat saatiin esiin.

Etukäteisaineistoa ei tarkoituksella oltu myöskään lähetetty liikaa ennen workshopia, koska osa osallistujista todennäköisesti ei olisi ehtinyt siihen etukäteen tutustua. Toisaalta etukäteen toimitettiin materiaalia kuitenkin sen verran, että osallistujilla oli halutessa mahdollisuus hahmottaa valmiiksi ainakin osan tehtävistä. Tehtävien tarkoituksena oli kärjistämällä ja tyyppittämällä – eli nostamalla esiin joitain tyyppiprofileja – etätyöntekijöistä työnteon ja asuinpaikan sijoitusten suhteen tuoda esimerkkien avulla konkreettisemmin esiin etätyön muotoja ja vaikutuksia etenkin ympäristökysymysten kannalta.

Ensimmäisessä tehtäväkokonaisuudessa, jossa vertailtiin etätyön etuja, haittoja ja haasteita asuntoon sijoittuvan, etätyökeskukseen sijoittuvan ja mobiiliin etätyön välillä, saatiin esiin mielenkiintoisia asioita. Selviä eroja nousi esiin asunnon ja etätyökeskuksen välillä etätyöntekopaikkana. Esimerkiksi asuntoon sijoittuvan etätyön vapaus, joustavuus ja ympäristöystävällisyys korostui. Etätyökeskustyöskentely puolestaan on ”toiseksi paras” vaihtoehto pitkälle työmatkalle (kotona 0 km, etätyökeskukseen ehkä 0,5 km ja varsinaiselle työpaikalle 7 km). Sosiaalisessa mielessä etätyökeskus voi olla monelle kotia parempi vaihtoehto tarjotessaan sosiaalisen ”mikroyhteisön”. Tietyissä tapauksissa se voi olla jopa varsinaista työpaikkayhteisöä parempi työskentelymiljöö. Myös työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisessa asunto voi olla joskus paras ratkaisu, kun taas toisille etätyökeskus tarjoaa tähän parhaat mahdollisuudet.¹⁸ Toimihenkilöunionin etätyökokeilussa tuli esiin, että etätyökeskuksessa työskentelyyn arvioitiin olevan myös ergonomiselta kannalta paremmat puitteet kuin kotona. Tämä näkökohta ei tullut työryhmyöskentelyssä esille tai sitten se miellettiin sisältyväksi tai liittyvän laajempaan tekniseen tukeen.

Asunnossa etätyöskentelemisen ympäristöystävällisyys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Työmatkaliikkumisen poisjäänti merkitsee luonnollisesti vastaavasti liikenteen aiheuttamien haittojen poisjäämistä. Kokonaisuus kuitenkin ratkaisee, jolloin on tiedettävä, lisääntyikö etätyöntekijän muu liikkuminen vapaa-ajalla tai joutuiko etätyöntekijä mahdollisesti ”kuskaamaan” jotain perheenjäsentä kesken etätyöpäivän. Energiankäyttö kotona lisääntyy jonkin verran verrattuna siihen tilanteeseen, että asunto on muuten tyhjillään (valaistus, laitteet, lämmitys, jäädytys). Etätyökeskuksessa useampi työntekijä käyttää kollektiivisesti energiaa.

Etukysymys saattaa eri näkökulmista näyttäytyä erilaisena ja pinnallista toteamista syvällisempänä asiana. Kotona työskentelevän ei tarvitse kuluttaa työvaat-

¹⁸ Tammisen (2001, 63) kyselyssä etätyökeskuksessa työskentelystä noin puolet vastaajista (52,1 %) uskoi koituvan erittäin paljon hyötyä työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisessa.

teita ja voi vaikkapa säästää pesulakuluissa. Kuitenkin todettiin, että sekin, että ei tarvitse ”pynttäytyä”, voikin olla joissain tilanteissa tai pidemmän päälle negatiivinen piirre. Liikkuvan etätyön kohdalla selkeästi oli enemmän kysymysmerkkejä niin etujen, hyötyjen ja haasteidenkin kohdalla (ks. myös Ellonen 2002). Konkreettiseksi haasteeksi nousi liikkuvassa etätyössä junien työskentelymahdollisuuksien tekninen ja tilallinen kehittäminen, joihin kaivataan pikaisesti kehitys- ja tutkimustyötä. Tämä on noussut voimakkaasti esiin myös etätyökyselyissä Hämeen liiton työntekijöiden etätyökokeilussa sekä Toimihenkilöunionin etätyökokeilussa.¹⁹

Tietyt asiat ovat universaalisia kaikille etätyön sijoitusmuodoille. Kehittämishaasteita esimerkiksi tietoturvan parantamiseksi on kaikissa vaihtoehdoissa. Huomioitavaa on, että etätyön haittapuolista eri kohteissa ei workshopissa tullut esiin työnteon haavoittuvuus. Esimerkiksi sähkökatkosten aiheuttamien ongelmien riski on maaseudulla työskentelevällä suurempi kuin kaupungissa työskentelevällä. Myöskään ei noussut esiin yleisempiä turvariskejä, esimerkiksi terrorismin aiheuttamina. Tässä suhteessa kaupunki on puolestaan riskialttiimpi.

Toisessa tehtäväkokonaisuudessa profiloitaessa urbaanin suurkaupungin, pikkukaupungin ja maaseudun etätyöntekijää luonnollisesti pyrki esiin tietotyöläisen profiili, koska tietotyö soveltuu etätyöhön. Turvallisuushakuisuus ja ympäristöarvot näkyvät sekä pikkukaupungissa että maaseudulla työskentelevän etätyöntekijän profiilissa. Toisaalta suurkaupungissa asuva etätyöntekijä voi olla hyvinkin ekohallittu, mikäli hän käyttää hyviä joukkoliikennepalveluja työmatkaliikkumisessaan, esimerkiksi metroa. Yllättävää oli, että urbaanin suurkaupungin etätyöntekijän profiiliksi nousi varakas, väljästi asuva, paljon (henkilöautolla) liikkuva yrittäjämies, jota kuitenkin luonnehdittiin arvoiltaan ja elämäntavaltaan ekoihmiseksi. Varakkuus voi tietysti tuoda mukanaan mahdollisuuden valita mahdollisimman vähän polttoainetta kuluttavan ja päästöjä laskevan uuden auton, mutta kokonaisuutena tämän henkilön liikkumistavat eivät ole ympäristöystävällishakuisia. Voitaisiin toki urbaanin suurkaupungin etätyöntekijän profiiliksi nostaa joukkoliikennettä pääsääntöisesti käyttävä henkilö. Tässä yhteydessä on muistettava, että profiilien luominen asuinpaikan mukaan oli yhden tyyppilliseksi katsotun esimerkin esiin nostamista. Kuitenkin on syytä tiedostaa, että etätyöntekijöiden profiileja on kussakin asuinpaikkamuodossa monia vaihtoehtoisia malleja.

Lisäksi syntyi muutamia ajatuksia erityisesti ”pikkukaupunki ja etätyö” -teemasta workshopissa ja workshopin jälkeen. Ryhmän jäseniltä tuli esiin etätyöntekijän seuraavanlaisia profiileja vaikka niitä ei kunnolla tullut taulukkoon kirjatuksi:

1. Etätyöntekijä on paikkakunnalla asuva, jonka työ on siirtynyt pois paikkakunnalta ja työmatka on tullut pitkäksi.
2. Paluumuuttaja, jolla on työ edelleen edellisen asuinpaikan lähellä.

Paluumuuttaja muuttaa pikkukaupunkiin, mutta selviää pidentyneestä työmatkasta etätyön ja/tai liikkuvan etätyön keinoin. Paluumuuttajalla on side, joka tuo hänet

¹⁹ Näistä tarkempaa tietoa Ekoetätyö-hankkeen loppuraportissa ja uudessa työelämän kehittämisselmaan (TYKE) kuuluvassa hankkeessa ”Etätyö työssä jaksamisen ja työssä viihtymisen välineenä”.

pikkukaupunkiin. Etätyöntekijä tai puoliso on kotoisin seudulta, mikä tuo hänet sinne. Tämä ajatuskulku johtaa siihen, että muuttajapotentiaali on vain ne yksilöt ja perheet, joilla on siteitä paikkakunnalle, jos paikkakunnalla ei ole muuta erikoista vetovoimaa.

3. Satunnainen pikkukaupunkiin muuttaja.

Pikkukaupungilla on jokin muu vetovoima, joka vetää puoleensa. Mihin tahansa pikkukaupunkiin ihmiset tuskin muuttavat, paikan valintaan täytyy olla jokin selvä syy. Muu vetovoima on vetävät työmarkkinat paikkakunnalla tai siedettävä etäisyys hyvästä työmarkkinakeskuksesta. Esimerkiksi Hämeenlinna on niillä rajoilla, että se riittävän saavutettava, jos voi tehdä etätyötä. Kouvolan sijainti on jossain määrin ongelmallinen. Kouvolalla on oltava joitain erityisvahvuuksia, jotka täydentäisivät pelkän pikkukaupungin "vetovoimaa". Tällainen valtti voisi olla esimerkiksi liikenneyhteyden nopeutuminen Pietariin tai osaavan työvoimaresursin tarjonta tietoyhteiskunnan kovaa tekno-osaamista täydentävältä hoiva- ja palvelusektorilta. (Hietanen & Heinonen 2002).

Pelkkä luonnehdinta asuinympäristön rauhallisuudesta ja luonnonläheisyydestä ei tulevaisuudessa riitä pikkukaupungeille ja maaseudun paikkakunnille menestymisen eväiksi. Lähes kaikki suomalaiset paikkakunnat aivan Helsingin keskustaa lukuun ottamatta voivat markkinoida itseään "luonnonläheisinä".²⁰ Puhdas luonto alkaa ilmaisuna lisäksi lähestyä esimerkiksi "kestävän kehityksen" ilmaisua. Kaikki myöntävät sen tärkeyden ja haluttavuuden, mutta iskusanan sisältöön ei päästä helpolla pureutumaan. Vastaavasti pikkukaupunkien ja maaseutukuntien tulisi purkaa markkinoimansa luonnonläheisyyden käsitteen tiettyihin erikoispiirteisiin, jotka paremmin erottuisivat asukkaita ja yrityksiä houkuttelevana tekijänä.

Kolmannessa tehtäväkokonaisuudessa aivovoimisteluna kuvattiin ekohallitsemattoman ja ekohallitun etätyöntekijän päivää. Koska ekohallitun etätyöntekijän päiväkuvaukset olivat ihanteellisia tavoitteita, kytkentä todelliseen käytäntöön jää avoimeksi. Tässä tehtävässä tavoitteena ei ollutkaan todennäköisen profiilin piirtäminen, vaan tavoitellun ja mahdollisen (sekä sellaisen, jota ei haluta). Näin olen varsinkin ensimmäisen ihannetarinan etätyöntekijä, joka tyytyisi käyttämään kierrätettyjä laitteita ja vuorottelemaan tilojen käytössä, on idealisoitu ja voisi toteutua varsin harvojen kohdalla. Kokemusten ja kyselyjen mukaan laitteiden ja tietoliikenneyhteyksien tehokkuus, toimivuus ja nopeus on etätyössä kaiken A ja O. Mielenkiintoista tarinoissa on se laajempi ekoelämäntapa, johon etätyö saattaa tulevaisuudessa "istua" luontevana elementtinä ja vahvistaen muita ekoelämäntavan piirteitä kuten lähiympäristöstään välittämistä, vaatetus- ja ruokavalintoja ym. Ekokatastrofietätyöntekijöiden tarinoiden tehtävänä on osoittaa, mitä elementtejä ympäristöä rasittavan liikkumisen lisäksi kuuluu ei-toivottuun käyttäytymiseen. Useinhan on helpompaa kuvata niitä asioita, mitkä eivät ole kestävän kehityksen mukaisia.

---

²⁰ Myös itse Helsinginkin "luonnonläheisyys" on argumentoitavissa merellisyyden ja esimerkiksi Töölönlahden, keskuspuiston ja muiden viher- ja virkistysalueiden kehittämisen perusteella.

Kolmannen tehtäväkokonaisuuden viimeisenä osana oli ekoetätyön ”käskyjen” työstäminen ja arvottaminen työntekijän, työnantajan ja viranomaisten näkökulmasta. Nämä käskyt toimivat konkreettisten askelten luomisen välineinä pyritessä tavoitetilään nykytilasta tai välttämään ei-toivottu tulevaisuden tila (ekokatastrofietäytyöntekijöiden yleistyminen).

Seitsemäs käsky viranomaiselle aiheutti paljon keskustelua yhdessä ryhmässä:

Tue laajakaistaverkon rakentamista myös taajama-alueiden ulkopuolelle. Kaapelitöiden yhteydessä vedä putkivaraukset tuleville tietoliikennekaapeleille heti maan kaivutöiden yhteydessä.

Osa piti käskyä erittäin epäekologisena, osa taas hyvänä käskynä. Ristiriitaiset kommentit johtuivat ainakin osittain käsitteen ”taajama” erilaisista tulkinnoista. Käskyä pidettiin hyvänä siinä mielessä, että hyvät tietoliikenneyhteydet ovat tärkeitä kaikille, mutta yleisesti pidettiin laajakaistaverkon ulottamista jokaiseen Suomessa asuttavaan paikkaan utopistisena ja tuhlailevana. Keskusteltiin myös Ruotsin tavasta rakentaa nopea verkko kaikille ruotsalaisille valtion monopoliyhtiön toimesta. Suomessa verkot rakentaa yksityiset kilpailevat yritykset ja verkoille on pakko löytyä tietty määrä kysyntää, jotta se liiketaloudellisesti perusteltavissa. Nykyisin esimerkiksi melko suuri osa suomalaisista taajamista on laajakaistaverkkojen ulkopuolella, koska kysyntää ei ole tarpeeksi (ks. Taajamamäärittely alla). Huomattavaa on myös, että Ruotsissa yhdyskuntarakenteen on paljon Suomea ehyempi. Ruotsissa maaseudun ja kaupungin välinen raja on selkeämpi ja maaseudun asutus on Suomeen verrattuna hyvin harva. Tarkemmin selvittämättä näyttäisi siltä, että laajakaistaverkon rakentaminen Suomeen Ruotsin mallin mukaisesti tulisi kalliimmaksi yhdyskuntarakenteen erojen takia huolimatta Ruotsin suuremmasta maapinta-alasta ja väkiluvusta.

Taajamamäärittely:

Taajama on vähintään 200 asukkaan muodostama alue, jolla rakennukset sijaitsevat korkeintaan 200 metrin etäisyydellä toisistaan.

Työryhmissä työstettiin mielenkiintoisia aiheita käskyiksi. Osa niistä voidaan yhdistää annettuihin käskyihin ja osa voitaisiin ottaa mukaan uusina käskyinä. Esiin nousi esimerkiksi voimakkaasti tarve etätyöjohtamisen koulutukseen. Lisäksi huomionarvoinen käsky ”vältä ylitöitä etätyöllä” merkitsee haastetta ja mahdollisuutta työnantajille. Etätyö varsin usein sekoitetaan ylitöihin. Ylitöiden tekeminen voi tapahtua täysin samoja tekniikoita ja työn organisointimuotoja käyttäen kuin etätyö. Etätyö ei kuitenkaan saisi merkitä ylitöitä. Ylityöt ovat töitä, jotka tehdään varsinaisen työajan ulkopuolella. Etätyö sisältyy työaikaan, se vain tehdään varsinaisen työpaikan ulkopuolella. Tosin etätyöntekijä itse saattaa tehdä ylitöitä, toisin sanoen työskennellä yli vaaditun työaikansa. Etätyössä mitatut luvut tehokkuuden ja tuottavuuden kasvusta juontavat juurensa osittain tästä ilmiöstä.

Etätyön ja erityisesti ekoetätyön edistämiseksi on elintärkeää päästä yleiseltä etätyön edistämiseen tähtäävältä ”liturgiatasolta” konkreettiseen ekoetätyön operationalisoimiseen yrityksissä ja julkishallinnossa. Tähän antaa eväitä etätyön to-

teuttamisesta annettavat enemmän tai vähemmän yksityiskohtaiset ohjeet ja suositukset. Tämän workshopin ”käskykavalkadista” voinee asiasta kiinnostuneet tahot omaksua, kehittää edelleen ja soveltaa itselleen sopivimpia keinovalikoimia.

Lähdeluettelo

- Ellonen, Leena (2002). *Aina liikkeessä. Liikkuva elämäntapa vaatii paljon tekniikalta*. Seal-lehti (Setec oy:n asiakaslehti) no 3/2001, 6-11.
- Fogelholm, Kai (2002). *Espoon Säterinmetsä*. Ympäristöministeriö. Rakennustieto, 170 s.
- Fransman, Raila (2001). *Etätyö on ekologinen vaihtoehto*. Tekninen uratie –liite, s. 4. Tekniikka & Talous 1.11.2001.
- Halme & Kalela (2002). *Kohti kestävästä yhdyskuntarakennetta ja liikennejärjestelmää - tuloksia LYYLI-tutkimusohjelmasta*. Synteesi-LYYLI. LYYLI-raporttisarja 32, Helsinki, 40 s.
- Heinonen, Sirkka (2002a). *Onko etätyö ekologista? Kärkiverkoston kolumni etätyön kärkihankkeessa* 14.1.2002 (<http://karkiverkosto.sitra.fi> tai suoraan <http://karkiverkosto.sitra.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=20506>). Kolumnin pidempi versio julkaistu Ekoetätyö -hankkeen omalla kotisivulla <http://www.vtt.fi/rte/projects/yki4/etatyo.htm>.
- Heinonen, Sirkka (2002b). *Etätyön edut työnantajalle – tehostuuko työ? Soneran etätyömallin kehittäminen Hyvinkään TechVillassa*. Alustus 5.2.2002, 5 s.
- Heinonen, Sirkka & Lahti, Pekka (2002). *Sustainable, Competitive or Good Cities – Bake a Cake or Make a Fake?* Futura 2/02, p. 109-121.
- Heinonen, Sirkka, Huhdanmäki, Aimo, Kuosa, Tuomo & Niskanen, Saija (2002). *Etätyön ekohallittu käyttöönotto. Asumisen, työn ja liikkumisen kaupunkirakenteellisen uusjaon ympäristövaikutukset*. Espoo 2002 (raporttiluonnos).
- Heinonen, Sirkka & Niskanen, Saija (2002). *Kokemuksia toimihenkilöunioni TU ry:n etätyökokeilusta*, VTT Espoo, 14 s.
- Hietanen, Olli & Heinonen, Sirkka (2002). *SIS 2010. Kouvolan kaupungin kestävästä tietoyhteiskunnan visio*. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, TUTU-julkaisuja 3/2002, 37 s. (http://www.tukkk.fi/tutu/Julkaisut/pdf/Tutu_3_2002.pdf)
- Kaipainen, Pekka (2002). *Luottamus etätyön ehto. Työnantajatkin kypsässä, mutta asenteissa on vielä korjaamista*. PRO Toimihenkilöunioni 2/2002, 22-23.
- Nilles, Jack (1998). *Managing Telework. Strategies for Managing the Virtual Workforce*. New York, 330 p.
- Pekkola, Juhani (2002). *Etätyö Suomessa. Fyysiset, virtuaaliset, sosiaaliset ja henkiset työtilat etätyöympäristöinä*. Svenska handelshögskolan Nr 104, 259 s. + 24 s. liitt.

- Pihlajamaa, Olli & Kanerva, Ari-Pekka (2002). *TechVilla. Teknisiä ratkaisuja tietoturvalliseen ja käyttäjäystävälliseen etätööhön TechVillassa*. VTT Tietotekniikka, Espoo.
- Rannikko, Pertti (2001). Ekoelämäkertaseminaari 5.10.2001 ref. Massa, I. & Haverinen, R., Arkielämän ympäristöpolitiikka. Esitutkimus. Suomen ympäristö 521, Helsinki.
- Rhyne, R. (1981). *Whole-pattern futures projection. Using field anomaly relaxation*. Technological Forecasting and Social Change 14(1981)5, p 331-360.
- Tarpio, Jyrki & Tiuri, Ulpu (2001). *Sisärakennusjärjestelmä avoimeen asuntorakentamiseen. Suositus suomalaisen sisärakennusjärjestelmän konseptiksi*. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuuri II, Arkkitehtiosaston julkaisuja. ISBN 551-22-5771-8.
- Salmela, Marja (2002a). *Asumisen tulisi muuttua työelämän tahdissa*. Helsingin Sanomat 17.5.2002.
- Salmela, Marja (2002b). *Etätöitä tutkiva tekee työtä kotona yhtenä päivänä viikossa*. Helsingin Sanomat 26.5.2002.
- Salmela, Marja (2002c). *Tiedottajan työpäivä alkaa jo Hämeenlinnan junassa*. Helsingin Sanomat 6.6.2002.
- Salmela, Marja (2002d). *Aamu-unisin tulee viimeisenä pöytänsä ääreen etätökeskuksessa. Soneralaiset työskentelevät kerran tai pari viikossa hyvinkään TechVillassa*. Helsingin Sanomat 11.6.2002.
- Salmela, Marja (2002e). *Työmarkkinajärjestön väki keräsi kokemuksia etätöistä. Toimihenkilöunioni julkaisee etätöoppaan syksyllä*. Helsingin Sanomat 20.6.2002.
- Seppälä, Yrjö (1983). *Tulevaisuuksien kuvausmenetelmä*. VTT Tiedotteita 174. Espoo, 36 s.
- Tamminen, Pasi (2001). *Tutkimus etätöhalukkuudesta ja Hyvinkään Techvilla Oy:n etätöportaalin tarvekartoitus*. Opinnäytetyö. Laurea Ammattikorkeakoulu. Hyvinkään instituutti, Hyvinkää, 88 s.
- YTV (2001). *Liikkumisen nykytila*. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 2001:10, 24 s. + liitt. 3 s.

Liite A:

Ekotätyön profiileja -workshopin työryhmäjako

Ryhmä 1

Kai Fogelholm, Espoon kaupunki
Katariina Myllärniemi, LVM
Olli Pihlajamaa, VTT
Timo Pullinen, Techvilla Oy
Paul-Erik Stenroos, Espoon kaupunki
Pekka Lahti, VTT
Mikko Räsänen, VTT

Ryhmä 2

Aimo Ahti, Kouvolan kaupunki
Tiina Hanhike, TM
Arto Saarinen, Hämeen liitto
Pasi Tamminen, Techvilla Oy
Kari Vaihia, Sonera
Aimo Huhdanmäki, VTT

Ryhmä 3

Harri Hilden, Hämeen liitto
Tapio Penttilä, Turun yliopisto
Elina Piki, Linovia Oy
Leena Silfverberg, YM
Matti Sippola, SM
Sirkka Heinonen, VTT
Saija Niskanen, VTT

